

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

Tvorba ŠVP na pilotní ZUŠ

Bakalářská práce
Alena Karpjuková, DiS.

Vedoucí práce: PhDr. MgA. Vít Gregor, PhD.

Praha, 2012

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je zjistit prostřednictvím kvalitativní výzkumné strategie, zda pilotní ZUŠ v rámci jednoho kraje za srovnatelných podmínek zvolily stejné metody postupu při tvorbě ŠVP. Zda vycházely při tvorbě ze svých silných stránek a příležitostí při snaze eliminovat svoje slabé stránky a hrozby. Zároveň je cílem této práce zjistit společné problémy, které tvorba přinesla.

Abstract

The aim of this thesis is to determine through the use of a qualitative research strategy, whether under comparable conditions the pilot music schools of one district chose the same procedure for the formation of the SEP; and also whether they based the SEP creation on their strengths and opportunities in effort to eliminate their weaknesses and threats. At the same time the aim of this work is to find common problems that the SEP creation brought.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Tvorba ŠVP na pilotní ZUŠ vypracovala samostatně s použitím odborné literatury a pramenů, uvedených na seznamu, který tvoří přílohu této práce.

Dne

Alena Karpjuková, DiS.

Poděkování

Děkuji tímto PhDr. MgA. Vítu Gregorovi, PhD. za jeho trpělivost a důvěru a Mgr. Ivaně Derflerové za cenné připomínky a rady při vypracování bakalářské práce.

Obsah

Úvod	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Historie hudební výchovy v Čechách a na Moravě	9
1.1 Počátky hudební výchovy	9
1.2 Kantor	12
1.2.1 Jan Amos Komenský	13
1.3 Zárodky školského systému	14
1.4 Učitelství	15
2 Školy s hudebním zaměřením	18
2.1 Hudební školy	18
2.1.1 Lidové školy umění	19
2.1.2 Základní umělecké školy	19
2.2 Konzervatoře	19
2.2.1 Pražská konzervatoř	20
2.2.2 Konzervatoř Brno	21
2.2.3 Ostatní konzervatoře	21
2.3 Varhanické školy	21
2.3.1 Praha	22
2.3.2 Brno	22
2.4 Pedagogické fakulty	23
2.5 Filozofické fakulty	23
2.6 Akademie múzických umění	24
2.6.1 AMU	24
2.6.2 JAMU	25
3 Osnovy hudebního školství	26
3.1 Krize HV	27
3.2 Poválečná doba	28
3.3 Socialistická hudební výchova	29
3.4 Porevoluční období	31
3.5 Inovace ve školství na začátku 21. století	32

3.5.1	Reforma školství 2004 : osnovy versus RVP	33
	EMPIRICKÁ ČÁST	36
4	Příprava výzkumu	37
4.1	Formulace problému výzkumu	37
4.2	Cíle bakalářské práce.....	37
4.3	Formulace hypotéz	37
4.4	Charakteristika výzkumného vzorku	38
4.4.1	Charakteristika Ústeckého kraje.....	38
4.4.2	Charakteristika města Ústí nad Labem	39
4.4.3	Charakteristika města Louny	39
4.4.4	Charakteristika města Kadaň.....	39
4.4.5	Statistické údaje o ZUŠ v Ústeckém kraji.....	39
5	Metody výzkumu.....	40
5.1	Kvalitativní výzkumná strategie a participační pozorování	40
6	Výsledky výzkumu	41
6.1	Popis zpracování a záznam průběhu výzkumu.....	41
6.2	Výsledky výzkumu.....	42
7	Diskuse	54
	Závěr.....	56
	Seznam použitých zkratk	58
	Seznam literatury.....	59
	Přílohy	1 - 7

Úvod

Bakalářská práce se zabývá tématem procesu tvorby školních vzdělávacích programů na pilotních základních uměleckých školách.

Cílem této bakalářské práce je zjistit, zda pilotní ZUŠ v rámci jednoho kraje za srovnatelných podmínek zvolily stejné metody postupu při tvorbě ŠVP. Zda vycházely při tvorbě ze svých silných stránek a příležitostí při snaze eliminovat svoje slabé stránky a hrozby. Zároveň je cílem práce zjistit společné problémy, které tvorba přinesla.

Ve své první, teoretické části se věnuji mapováním vývoje hudební školství v Čechách, na Moravě a posléze v Československu, včetně jeho reformem až po reformu poslední – tvorbu vlastních školních vzdělávacích programů ZUŠ dle RVP ZUV.

Ve druhé, empirické části práce se zabývám sestavením kvalitativní studie z analýzy výzkumem shromážděných dat. Pro empirickou část této práce byly vybrány tři základní umělecké školy Ústeckého kraje, které se aktivně zapojily do projektu *Pilot ZUŠ* a staly se pilotními školami tvorby vlastních ŠVP dle RVP ZUV, a to ZUŠ Louny, ZUŠ E. Randové a ZUŠ K. Slavického Kadaň.

Jako hlavní výzkumnou metodu jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii společně s participačním pozorováním, čímž bylo shromážděno velké množství dat. Ta byla utříděna a kategorizována a byla z nich sestavena kvalitativní studie. Z té jsou sestaveny výsledky výzkumu a její interpretace. Na závěr je celý výzkum uzavřen diskusí, která komentuje vytyčené hypotézy s jejich zhodnocením.

TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části stručně mapuji vývoj hudebního školství od jeho počátků v Čechách a na Moravě, posléze Československu. Zachycuji vývoj reforem, kterými hudební školství procházelo. A jako poslední uvádím reformu *Pilot ZUŠ*, která je věnována empirická část této bakalářské práce.

1 Historie hudební výchovy v Čechách a na Moravě

Celá historie hudební výchovy je dlouhá a v mnohých ohledech stále neprobádaná. V každé době vznikaly různé požadavky pro provozování hudby a pro její výuku. Od 17. století začaly první pokusy o její reformu, systemizaci. Spojovacím článkem pro všechna období je význam zpěvu pro člověka, lidové písně a jejich ideové síle, funkce hudby ve službách církve, kvalifikovanost učitele a význam předmětu hudební výchova v celém školském systému. „Jedině škola se svým promyšleným dlouhodobým pedagogickým systémem je s to provést hlubší zobecnění, klasifikaci a systemizaci (...) zkušeností a na základě teoretických zobecnění vést k tvorbě uvědomělých estetických soudů a postojů, zájmů a potřeb.“¹

1.1 Počátky hudební výchovy

Již od 10. století se zpěv provozoval při obřadech katolické církve. Kláštery byly důležitými středisky pro provozování zpěvu a tím i prvopočátečními institucemi, které vyučovaly zpěvu a tedy i hudební výchově. Zpěv chorálů vyžadoval dlouhé učení, proto se vytvářely sbory a při významných centrech postupně začaly vznikat první pěvecké školy, které se těšily přízně samého Karla IV. Církevní školy (klášterní či farní) měly předmět zpěv vedle latiny jako nejdůležitější, a na těchto školách působili kantoři a varhaníci, kteří dali základy rozvoje vokální a instrumentální hudby.

Od 13. století spolu s rozkvětem měst, obchodu a řemesel rostl i počet škol, kde se zpěv vyučoval. Hudbě byl přisuzován výchovný vliv. Školy byly podporovány literáty jak finančně, tak rozšiřováním kancionálů. Mezi členy literátů byli vybráni tzv. inspectores, kteří podávali radě městské správy zprávy o hudbě a zpěvu na školách. Měli též i velký vliv na obsazování kantorských míst.²

¹ JÚVA, V. *Estetická výchova: vývoj - pojetí - perspektivy*. Brno : Paido, 1995, s. 63.

² Teprve roku 1920 byla zřízena funkce inspektorů hudebních škol Ministerstvem školství a národní osvěty ČSR.

V 15. století píseň povýšila na mocnou ideovou zbraň husitské revoluce. Žižka pokládal zpěv za křesťanskou povinnost. Místy, kde se učili zpívat kancionály, byla sborová shromáždění, kde se zpívalo jednotně a společně. Doba po Bílé Hoře a třicetileté válce byla dobou národního i jiného strádání. Odchod mnohé české inteligence i kantorů do emigrace způsobila ochromení pokrokového vývoje země. V tuto chvíli stoupl význam kantora, který se přesunul na venkov a jeho zásluhou byla zachována lidová kultura, jimi organizovaná.

Zárodky školského systému můžeme hledat v dobách nástupu kapitalismu, kdy se české země staly součástí centralizované rakouské říše. Byl tak vyvíjen tlak na vzdělanost obyvatel. Negramotnost překážela v rozvoji a škola tak měla posílit oddanost k monarchii. Proto Marie Terezie vyhlásila školství za politikum, střední školy byly podřízeny státnímu doзору, byl zřízen nejvyšší školský úřad a v neposlední řadě zavedla povinnou školní docházku (1774). Tyto reformy měly za cíl germanizaci českých zemí.

V době Francouzské revoluce a osvícenství nemalou měrou přispěla k růstu české národní ideje obecné, která byla vedena vlasteneckými učiteli na školách triviálních. Byla to doba, kdy se rodila česká literatura a umění a tím i nabývající láska k mateřskému jazyku a bohaté historii národa. Proto i do škol pronikla obrozenecká umělá píseň a ta sehrála velkou výchovnou roli.

Konec éry Bachova absolutismu způsobilo sílení národní sebevědomí a mohutné rozvoj spolkového života v Čechách a na Moravě. Zvýšil se počet pěveckých spolků, které stále více prosazovaly český jazyk a literaturu a ty se později rozšířily o další spolky čtenářské a divadelní. Právě zásluhou zpěváckých spolků, byly zakládány první veřejné české hudební školy. Právě druhá polovina 19. století dala možnost vzniknout mnohým školám a spolkům, např. brněnské varhanické škole.

V této době se konečně prosadily české didaktické práce před německými. Což znamenalo úspěšný nástup české hudební pedagogiky. Ale také v této době se začínala výrazněji odlišovat školská hudební pedagogika od hudební pedagogiky speciální na konzervatořích, varhanické škole i na ostatních hudebních školách.

Vývoj české obecné pedagogiky od konce 19. století byl spjat s novými vědeckými poznatky ze všech oborů, především z psychologie, sociologie a biologie. Celkově se všeobecná hudební pedagogika začala zvědečťovat a specializovat. Rostl též rostl zájem o estetiku, a tedy začalo se klást důraz na estetickou výchovu v rámci výchovy umělecké. Také to byla doba, která se soustředila a mnohostranně naléhala na hudebně výchovné činitele na hudební vzdělání nové české generace.

První světová válka přerušila celý proces reformace, kdy odvody učitelů a podstatný úbytek žáků ochromil celý chod školství. Po válce však nastaly nové podmínky pro hudební školství a opět došlo k novým bojům za uplatnění hudební výchovy i na všeobecných vzdělávacích školách. Prvním vědecky podloženým požadavkem na uměleckou výchovu byla nová reforma pochopena pouze jako reforma hudební výchovy zpěvem, která zdůrazňovala pouze hudebně teoretické a intonační složky. Celé toto období hudební společnost bojovala o lepší sociální postavení i vzdělání učitele hudební výchovy i učitele hudební školy. Konzervatoře v Praze a Brně byly zestátněny. Bohužel další světová válka zhatila všechny snahy pro zkvalitnění hudební výchovy na školách i mimo ně.

Doba okupace znamenala pro školství velký zlom. Zavřením vysokých škol byla znemožněna výchova budoucích aprobovaných profesorů. Jediné státní zkoušky, které zůstaly v platnosti, byly zkoušky z hudby na konzervatořích pro soukromé učitele hudby. Z mnohých studentů vysokých škol se stali studenty konzervatoří, které však byly zanedlouho zavřeny také. Hudba se tak stávala „na jedné straně politikum, na druhé očistnou etickou katarzí, v níž byl

zpředmětňován vztah člověka ke komplikované společenské struktuře.“³ Z těchto důvodů se zdůrazňoval význam hudební výchovy na českých školách, a vydávaly se tak znovu husitské zpěvy a staré české písně.

Po válce bylo mnoho organizačních a budovatelských plánů, jako obnova či výstavba škol všech kategorií a znovuotevření vysokých škol. Ovšem to s sebou neslo i boj o obsahovou náplň a strukturu školství.

1.2 *Kantor*

Na školách působili jako vyučující zpočátku kantoři, v pozdějších letech učitelé a profesoři. Ti se zasloužili o rozvoj zpěvu a hudby – nejen vokální, ale instrumentální. Ovládali hned několik hudebních nástrojů, učili a komponovali. Tedy ovládali řemeslo. Jejich aktivita též spočívala v přípravách pro chrám i vrchnost.

Hudbě se vyučovalo nejen na školách, ale i na církevních kolejích, kde byla hudební výchova ve službách církevní výchovy. Žáci těchto škol byli později budoucími kantory. Církev se tedy zasloužila o výchovu budoucích vlasteneckých buditelů českého národa.

Zpěv na školách byl zastoupen jako předmět, kterým kantor pečoval o zvelebení chrámové hudby, zároveň však kantor musel sloužit jako poddaný její vrchnosti. Stále patřil k chudině a musel si tak přivydělávat různými dalšími akcemi. Kantor přizpůsoboval svou činnost novým potřebám lidu. Ovšem na hlavních školách se zpěv nevyučoval vůbec, a na školách triviálních byl veden jako nepovinný.

V 17. a 18. století vznikaly různé fundace, tedy nadační instituce, které byly zakládány z odkazů šlechticů či církevních hodnostářů kostelům a klášterům. Jednalo

³ GREGOR, V., SEDLICKÝ, T. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2. vyd. Praha : Comenium Musicum, 1990. Editio Supraphon, s. 103.

se o koleje pro chudé a nemajetné děti, které měly hudební talent a byly připravovány pro bohoslužby a jiné církevní slavnosti.⁴

V polovině 19. století byli absolventi pražské konzervatoře a varhanické školy dosazováni především na venkovské školy.

Na začátku 20. století se hudební výchova dostala do slepé uličky a cestou ven z ní šla pouze přes modernizaci hudebního vzdělání učitelů. Což souviselo s reformou, která trvala téměř dvacet let, než se podařilo nalézt východisko. Zdůrazňovala se nutnost kvalifikovanosti učitelů podle typu škol. Memorandum Umělecké besedy se dohodlo na zrovnoprávnění učitele hudby a zpěvu s ostatními učiteli, což se stalo vůbec poprvé od dob prvních kantorů a učitelů.

Vzdělávání profesorů učitelských ústavů a středních škol bylo upraveno až výnosem ministerstva roku 1928, kde žádalo praktické čtyřleté studium na konzervatoři a teoretické studium na katedrách hudební vědy filozofické fakulty. Mnozí profesori si tak rozšiřovali svou aprobaci pro střední školy. Jedině tímto způsobem mohl být rovnoprávným s ostatními členy pedagogického sboru.

1.2.1 Jan Amos Komenský

Jednou z největších pedagogických osobností byl pro český národ Jan Amos Komenský. Jeho pedagogické a didaktické dílo bylo vrcholem celého humanistického školství. Sestavil systém škol podle stupňů lidského věku (mateřské, normální, latinské, akademie). Kladl velký důraz na výuku zpěvu a múzickou výchovu vůbec.

Díla jako *Velká didaktika*, *Orbis pictus* počítají s výukou zpěvu jako s organickou částí vyučovacího procesu a patří tak k nezbytným požadavkům obecného vzdělání. Již pro mateřskou školu spojoval hry s učením říkadel, písní, pohybů a rytmů. *Schola ludus* přímo ve formě rozhovoru žáka s učitelem znázorňuje, jak taková hodina

⁴Nejznámější fundacemi byly v augustiánském klášteře v Brně, Mikulově a Kroměříži.

o hudbě měla vypadat. Obsahuje témata jako hudební nástroje, základy hudební teorie, notace či zpěv žalmů na solmizační slabiky.

„Komenský chápe hudební výchovu jako spojení hudebního vnímání, reprodukčních projevů (pěveckých a instrumentálních) a samostatných činností rytmických, které vznikají při rytmizaci dětských říkadel, veršů a při tělesném pohybu inspirovaném hudbou. Jde mu o muzickou výchovu již v předškolním věku, jak ji chápe současná pokroková hudební pedagogika. Jako znalec dětské psychiky nabádá matky, aby vedly dítě k svobodnému hudebnímu projevu, aby podněcovaly jeho tvořivost. Vlastní spontánní projev považuje za základ hudebního rozvoje a za důležitou složku celkového duševního i tělesného vývoje dítěte.“⁵

Po Bílé Hoře a třicetileté válce byl vývoj naprosto ochromen. Avšak školy a lidová kultura uchovaly existenci národa.

1.3 Zárodky školského systému

Základy pro vytvoření školského systému dal už J. A. Komenský. Nejen svými díly, ale i svým návrhem sestavení škol podle stupňů lidského věku. Zavedením povinné školní docházky Marií Terezií vznikaly první požadavky pro nové učitele, a to důraz na jejich kvalifikovanost a znalost němčiny. Proto mnoho kantorů odešlo na školy venkovské a triviální. A tak na českém venkově se soustředilo české nacionální působení.

Vydáním říjnového císařského diplomu (1860) způsobilo korektury v dosavadním systému školství, a to především z ekonomických důvodů. V duchu nové ústavy bylo roku 1867 proklamováno vedení všeho školství a výchovy státem. Ovšem důležitým mezníkem pro školství byl rok 1869.

Toho roku byl vydán Nový říšský zákon. Jedná se o důležitý moment v dějinách našeho školství, zejména proto, že ustanovil povinnou osmiletou školní

⁵ SEDLÁK, F., KOLÁŘ, J. a HERDEN, J. *Nové cesty hudební výchovy na základní škole*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1977, s. 52.

docházku pro chlapce i dívky do 14 let, a to na školách obecných a měšťanských. Bylo povoleno zakládat církevní a soukromé školy a došlo i k patrnému zesvětštění školy dosazením dosavadního trivium dalšími předměty jako přírodopis, zeměpis, dějepis a tělesná výchova.

Velkou zásluhu na zakládání hudebních škol, nejen ve městech, měl vznik pražské konzervatoře. Postupně tak začaly vznikat školy, které sloužily pro přípravu hráčů v orchestrech a církevních obřadech, přímo pod střešou velkých šlechticů.

Založení první městské hudební školy proběhlo v Českém Krumlově, která byla založena roku 1780. Ovšem bližší informace o jejím vzniku nejsou, jelikož všechny dobové prameny z této doby se zaměřují právě na vznik konzervatoře v Praze. Přesto víme, že vznikala venkovská „hudební učiliště“,⁶ kterým byla konzervatoř vzorem a tak se připravovala nová generace českých muzikantů.

1.4 Učitelské ústavy

Předchůdcem učitelských ústavů byly tzv. preparandy, kde se učitelé vzdělávali. Byly rozděleny stejně jako druhy škol (hlavní, normální, triviální). Hlavním vstupním požadavkem byla znalost němčiny, i když na školách triviálních němčina nebyla tak přísně vyžadována. Délka studia se odvíjela podle druhu školy.

Velký význam pro budoucí kantory mělo roku 1831 založení soukromé hudební školy v Jezeří na lobkovickém panství, která měla za úkol bezplatně vyučovat učitelské pomocníky, tedy kandidáty učitelství. Mezi prvními studenty byl i později první učitel Antonína Dvořáka, Josef Spitz, což můžeme považovat za jasný doklad vlivu, jaký měl systém osvíceneckého školství na objevování talentů pro českou hudbu.

⁶ Rožmitál, Sadská, Kunín, aj.

Od roku 1842 začal zakladatel venkovské školy J. N. Filčík připravovat učitele zpěvu na nových školách, kde se vycházelo z pedagogických názorů J. A. Komenského. Na to pak navázal roku 1848 jeho další učitelský kurz výuky zpěvu, hry na housle, varhany a harmonium.

Zde můžeme spatřit zárodky učitelství jako vědní vysokoškolské disciplíny. Na Univerzitě Karlově se tak zaváděly pedagogické semináře, které sloužily pro další vzdělávání učitelů.

Důležitost výchovy budoucích učitelů pochopila i církev a snažila se tak podílet na zakládání vlastních učitelských ústavů, zvláště ústavů pro dívky. Též snažila o ovlivňování vyučovacích osnov jiných (světských) ústavů.

Během doby církev ztratila vliv na školu, kdy byla učitelova povinnost vypomáhat při obřadech, a snažila se tak získat zpátky do těchto časů. Pokoušela se o to mnoha směry, zejména větším množstvím chrámové hudby a hrou na varhany ve vyučovacích osnovách učitelských ústavů.

Rozhodnutím ministerstva kultury a vyučování (1851) bylo povinností posluchačů obou pražských učitelských ústavů (českého a německého) docházet na hodiny hudební výchovy na varhanickou školu.

Od roku 1863 však byla hudební výchova definitivně přenesena na učitelské ústavy, která se od roku 1869 v době vydání Nového říšského školního zákona prodloužila na čtyřleté. Postupně byly vyžadovány nové požadavky na učitele, a tak se studium protáhlo o další dva roky. Přesto byli posluchači povinni nadále docházet do pražských kostelů a vypomáhat zpěvem a hrou při obřadech a pěstovat orchestrální hudbu.

System výuky zpěvu nebyl na všech učitelských ústavech jednotný a lišil se počtem hodin věnovaným hudebním předmětům, které zpočátku vyučovali výpomocní učitelé hudby. Postupně však byl zaváděn sborový zpěv, jehož repertoár se vzdaloval církevnímu obsahu a spíše se obracel k současné národní světské tvorbě.

Docházelo tak ke zkvalitňování výuky zpěvu a hudbě na rozšiřovaném počtu učitelských ústavů, které se stávaly semeništi a prvními „podchycovateli“ učitelské hudebnosti díky kvalitním profesorům.⁷

Po druhé světové válce nastalo období mnohých změn. Mezi nimi bylo i jednotné vysokoškolské vzdělání učitelů na pedagogických fakultách. Vydáním Nového školského zákona roku 1953 se vytvořily pedagogické školy pro vzdělávání učitelů národních a mateřských škol.

Roku 1946 bylo zrušeno hudebně pedagogické oddělení na konzervatoři v Praze, jelikož bylo veškeré učitelské vzdělávání hudební výchovy na vysokých školách (pedagogické fakulty a univerzity).⁸ Z tohoto důvodu odešlo mnoho pedagogů z konzervatoře a tím dalo možnost rozšířit pedagogický sbor o nové síly.

⁷ Př. L. Janáček, J. J. Mašek, F. Vach či S. Dobš.

⁸ Více v kapitole 2.4 Pedagogické fakulty.

2 Školy s hudebním zaměřením

Výuka hudebního oboru je rozdělena do dvou rovin – hudební výchova jako povinný předmět na základních školách a gymnáziích nebo jako odborné vzdělávání na středních odborných školách, konzervatořích a vysokých školách.

Na základní umělecké školy navazují konzervatoře a akademie múzických umění. Na těchto školách vyučují právě absolventi těchto škol a vzniká tedy celý koloběh vzdělávání studentů a učitelů.

2.1 Hudební školy

Vznik hudební škol, ať už soukromých nebo státních, většinou vycházel z předchozích požadavků společnosti. Vznikem různých pěveckých spolků, nebo když si čerství absolventi učitelských ústavů a konzervatoří uplatňovali své vědomosti a zkušenosti ve školách, které si nezřídka sami zakládali, či vznikaly jednoduchým založením některého šlechtice, který si tak vychovával laciné hudebníky do svého orchestru.

V 80. letech 19. století s rozvojem společenského života u nás začal nebývalý rozvoj hudební pedagogiky, která se dostávala i na venkov spolu se zakládáním soukromých i spolkových hudebních škol. Růst české hudební produkce a reprodukce měla podstatný vliv na hudební pedagogiku. Rozšiřování hudebních učilišť, soukromých ústavů byl odrazem českého hudebního podnikání, v daných poměrech dostačující zárukou pro podchycování českého hudebního talentu.

Roku 1922 vydán Malý školský zákon, který nijak nekorigoval rakouské školské zákony a umožňoval vznik soukromých hudebních škol. Proto v této době nejvíce vznikaly soukromé církevní školy, které měly za cíl návrat hudební výchovy do služeb církve.

2.1.1 Lidové školy umění

Vývoj hudebních škol se ustálil roku 1958, kdy byly zřízeny devítileté hudební školy k současným devítiletým školám základním. Od roku 1961 pak lidové školy umění s hudebním, tanečním, literárním, výtvarným a dramatickým oddělením. Školským zákonem vydaným roku 1960 byly všechny hudební školy přejmenovány na Lidové školy umění. (LŠU) Toto označení platilo až do devadesátých let, kdy se název upravila na Základní umělecké školy a platí dodnes.

2.1.2 Základní umělecké školy

Specifickým druhem školy v české zemi jsou základní umělecké školy (ZUŠ), které navazují na předchozí lidové školy umění. Jedná se o vzdělání, které nenahrazuje povinné základní vzdělání.

Jejich úkolem je rozvíjet nadání žáků a zároveň připravovat na potencionální následující studium na střední nebo vysoké škole hudebního zaměření, ať už uměleckého, nebo pedagogického.

Studium je rozděleno na tři stupně: přípravné, I. a II. stupeň základního studia, studium s rozšířeným počtem hodin a studium pro dospělé. Cílem přípravného studia je ověření základních předpokladů žáka pro studium uměleckého oboru. První stupeň je sedmiletý a druhý stupeň je čtyřletý. Pro nadané studenty je připraveno rozšířené studium, které je i obsahově náročnější.

2.2 Konzervatoře

Velmi specifickým druhem vzdělávání v našem školském systému je konzervatoř. Připravuje studenty pro výkon náročných uměleckých nebo pedagogických činností v oblasti hudba, tanec, zpěv a dramatické umění. Studium na konzervatoři trvá šest až osm let.

Velkou zásluhou na zakládání hudebních škol mělo veškeré hudební školství soukromé. Jediné státní školy byly konzervatoře, které se svého zestátnění dočkaly

až po několika letech provozu. Příprava hudebních odborníků na konzervatoři umožnila rozrůstání hudebního života měst.

Délka studia na konzervatoři byla zpočátku sedm let. Po založení AMU a JAMU (1945, 1947) bylo studium zkráceno na pět let. Od roku 1959 se doba studia ustálila na let šest.

2.2.1 Pražská konzervatoř

Praha byla ve své době důležitým hudebně výchovným střediskem. Pražský koncertní život, který se od roku 1803 stále rozšiřoval, trápil nedostatek dobrých hráčů k doplnění pražských divadelních orchestrů. Roku 1808 bylo vlasteneckou šlechtou vydáno prohlášení o nutnosti organizace hudebního života a založila Jednotu pro zvelebení hudby. Přesto potřeba výchovy a dobrých orchestrálních hráčů a skladatelů zůstala a roku 1811 tedy byla založena konzervatoř jako ústav sdružující velkou část pražských umělců a současně i pedagogů.

Doplňkem k pražské konzervatoři byla klavírní a skladatelská škola, tedy učiliště, která se nijak vzájemně nepotírala. Po spojení pražské konzervatoře s varhanickou školou roku 1890 se nabídka vyučovacích předmětů rozšířil a tak vzrostl její počet žáků, a přibylo nových českých pedagogů z českého prostředí.

Roku 1919 byla konzervatoř zestátněna a tím i přišla o některé své budovy (př. Rudolfinum). V témže roce rozšířila své působení o dramatickou školu pro výuku činoherního herectví. Po druhé světové válce vzniklo taneční oddělení a z mistrovské školy Pražské konzervatoře vznikla v roce 1945 AMU. V roce 1986 bylo založeno oddělení populární hudby v oboru zpěv a skladba a aranžování.

Dodnes patří pražská konzervatoř k nejváženějším hudebním školám a její dvousetletá tradice jistě tuto skutečnost pouze potvrzuje.⁹

⁹ *Pražská konzervatoř* [online]. Praha, © 2009-2010 4MAXi®. Poslední změna 03. května 2012 [cit. 03. května 2012]. Dostupné z <http://www.prgcons.cz/zakladniinformace>

2.2.2 Konzervatoř Brno

Konzervatoř v Brně vznikla roku 1919 sjednocením Janáčkovy varhanické školy,¹⁰ hudební školy Besedy Brněnské a hudební školy Vesny. V letech 1919 – 1928 fungovaly dvě mistrovské třídy (kompoziční a klavírní), které následovaly po studiu na konzervatoři. Roku 1920 byla zestátněna. V letech 1946 – 1986 bylo součástí taneční oddělení, které se pak osamostatnilo.

Jejím cílem bylo vychovat výkonné umělce různých nástrojových oborů, hudební skladatele, dirigenty, varhaníky, herce, režiséry či baletní umělce.¹¹

2.2.3 Ostatní konzervatoře

Postupem let se začaly otevírat i další konzervatoře v různých městech, které postupně vznikaly z vyšších hudebních nebo hudebně pedagogických škol v Plzni, Ostravě, Kroměříži, Teplicích, Pardubicích, aj.

V současnosti je v České republice 11 hudebních konzervatoří, které se zabývají především výukou interpretace klasické hudby. Výjimkou je Konzervatoř Jaroslava Ježka, která nabízí svým studentům specializaci v oblasti jazzu a moderní populární hudby.

2.3 Varhanické školy

Založením pražské konzervatoře a varhanické školy se rozrostl počet výkonných umělců obou národností a „stala se východiskem novodobé české hudební pedagogiky teoretické.“¹² Společně se soukromými hudebními školami se varhanické školy zasloužily o výchovu mnohých českých pedagogů pro Prahu i venkovská města. Právě absolventi těchto varhanických škol, konzervatoří a soukromých hudebních škol dali možnost vzniku mnohým novým školám.

¹⁰ Vznik roku 1881.

¹¹ *Konzervatoř Brno* [online]. Brno, © 2012. Poslední změna 03. května 2012 [cit. 03. května 2012].

Dostupné z <http://www.konzervatorbrno.eu/>

¹² GREGOR, V., SEDLICKÝ, T. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2. vyd.

Praha : Comenium Musicum, 1990, s. 34.

Cílem varhanické školy bylo vychovat a připravit budoucí varhaníky a ředitele kůrů.

2.3.1 Praha

Varhanická škola v Praze byla založena roku 1830 Spolkem pro pěstování hudby církevní v Čechách.¹³ Zpočátku kurz trval pouze jeden rok a po třech letech se prodloužil na roky dva. Posluchači zde získali instrukce jako budoucí učitelé hudby. Hlavním posláním varhanické školy bylo vzdělat budoucí chrámové varhaníky a hudební pedagogy na literních školách. Budoucí učitelstvo připravovalo nejen teoreticky, ale i prakticky. V letech 1851-1863 školu navštěvovali povinně posluchači učitelských ústavů v Praze. V roce 1890 byla varhanická škola sloučena k pražské konzervatoři a mohla tak poskytovat komplexní hudební vzdělání.

2.3.2 Brno

V druhé polovině 19. století se na Moravě rozrostl počet spolků a amatérských pěveckých sborů. V té době se do čela budovatelského úsilí postavil Leoš Janáček, který jako profesor na učitelském ústavu byl ke svým snahám inspirován pražskou varhanickou školou. Jejímu otevření předcházelo založení Nesvadbovy pěvecké školy (1864) v Brně.¹⁴ Po příchodu Janáčka do Filharmonické Besedy roku 1877 žádal o zřízení spolkové chlapecké školy. Teprve roku 1882 realizoval otevření spolkové houslové školy, kde se stal jejím ředitelem. Právě v těchto letech vznikla i brněnská varhanická škola (1881) díky Leoši Janáčkovvi, který jí postupně vtiskl uměleckou a pedagogickou osobitost. Roku 1885 se rozšířilo její studium z jednoho roku na roky tři.

Janáček měl ještě další plány, jako založení hudební akademie pro Brno a zřízení varhanní mistrovské školy,¹⁵ avšak tyto plány se již neuskutečnily.

¹³ Původní název Ústav ku vzdělání varhaníků a ředitelů kůrů.

¹⁴ Ta vychovávala řemeslnický dorost pro pěvecký spolek Svatopluk.

¹⁵ Po vzoru pražské mistrovské školy pražské konzervatoře.

V porovnání pražské a brněnské varhanické školy dávala brněnská praktickou a odbornou přípravu ve hře na housle, klavír, varhany i zpěvu, včetně znalostí teoretických a skladatelských. Vznik brněnské varhanické školy znamenal pro Moravu velký kulturní krok vpřed. Její absolventi byli vedoucími kulturními osobnostmi, především v pedagogice po celé Moravě.

2.4 Pedagogické fakulty¹⁶

V padesátých letech byly základnímu hudebnímu školství velkou pomocí vyšší hudebně pedagogické školy a konzervatoře. Vytvářela se tak samostatná vědecká pracoviště pro hudební pedagogiku.

Hlavním cílem pedagogické fakulty je bezesporu příprava budoucího učitele všech stupňů pro výuku hudební výchovy na vysokoškolském, univerzitním základě. Předpokladem pro studium je tvořivý muzikální učitel, zájem o hudbu, ale především i jeho komunikační schopnosti.

Od roku 1976 se výuka hudební výchovy na pedagogické fakultě spojila s druhým vyučovacím volitelným předmětem. Vzdělávání bylo zaměřeno na odborné studium pro budoucí pedagogickou praxi – didaktiku HV, hudební psychologii a estetiku.

2.5 Filozofické fakulty

Mezi další odborné vzdělání patří i obor hudební věda na filozofických fakultách, které poskytují vzdělání pouze v teoretické rovině. Studium je zaměřeno na hudbu jako vědu a její teoretické disciplíny. Obor hudební věda je v současné době poskytován na třech filozofických fakultách v České republice.¹⁷

¹⁶ PEJCHA, J. *Komparace systémů hudebního vzdělávání v České republice a Velké Británii* [online]. Brno, 2010 [cit. 02. května 2012]. Dostupné v PDF: http://is.muni.cz/th/178595/ff_m/Diplomova_prace.pdf. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav hudební vědy. Management v kultuře. Vedoucí práce doc. PhDr. Lubomír Spurný, PhD., s. 22-29.

¹⁷ Praha, Brno, Olomouc.

2.6 Akademie múzických umění

Školy typu akademie mají za úkol připravit aktivní umělce, kteří „svou tvorbou vytvářejí výchozí předpoklady pro estetickou výchovu a svou činností přímo do estetické výchovy ve společnosti aktivně zasahují.“¹⁸

Po roce 1945 si vláda byla vědoma důležitosti hudby, což potvrzuje uzákonění vysokých hudebních škol jako státních. Byla tak Dekretem prezidenta republiky zřízena Akademie múzických umění v Praze (AMU) a dva roky poté i Janáčkova akademie múzických umění v Brně (JAMU). Vzhledem k následnému studiu na uměleckých akademiích byla upravena doba studia na konzervatořích ze sedmi na pět let.

Cílem studia na vysoké umělecké škole je výchova úspěšných interpretů, dirigentů, skladatelů a dalších. Klade se důraz na interpretační dovednosti.

2.6.1 AMU

Dosud nejvyšším pedagogickým pracovištěm pro hudební obory bylo až do 40. let 20. století Mistrovská škola pražské konzervatoře. Dekretem z roku 1945 byla zřízena hudební fakulta v rámci Akademie múzických umění a tím se hudební umění dostalo na úroveň srovnatelnou s obory vědeckými, technickými i jinými.

Od roku 1989 se rozšířily zahraniční styky a zejména spolupráce s evropskými vysokými školami hudebního zaměření. V posledních letech se postupně rozšiřovala škála vyučovacích zaměření, např. stylová interpretace hudby baroka, interpretace hudby 20. století, hudební management a hudební režie a zvuková tvorba.

Sídlo HAMU je od roku 1993 tehdejší Lichtenštejnský palác a od roku 1995 společně s Hartigovským palácem na Malé Straně, které jsou plně vyhovujícími prostory pro potřebnou výuku a s reprezentativními koncertními sály.

¹⁸ JŮVA, V. *Estetická výchova: vývoj - pojetí - perspektivy*. Brno : Paido, 1995, s. 71.

Akademie múzických umění v Praze se skládá z celkem tří fakult: divadelní (DAMU), filmové (FAMU) a hudební (HAMU).¹⁹

2.6.2 JAMU

Vzniku Janáčkovy akademie múzických umění předcházelo mnohaleté úsilí Leoše Janáčka, především zřízením varhanické školy (1881) a brněnské konzervatoře (1919).

V 60. letech se akademie vyznačovala mnohými aktivitami, jako vznik Studia soudobé hudby (1965) a otevřením Mezinárodních interpretačních kurzů (od roku 1967). V současné době má JAMU přes 40 zahraničních partnerských smluv v programu Erasmus a tím tedy udržuje styky se zahraničím.

Janáčkova akademie múzických umění se skládá ze dvou fakult a to hudební a divadelní.²⁰

V rámci rozšíření studijního zaměření se v roce 2009 zahájil projekt *Inovace studijního programu hudebního umění HF JAMU*.²¹ Vznikly tak dvě nové katedry, a to katedra jazzové interpretace a katedra staré hudby. Tento krok můžeme považovat za možnost studia na vysoké škole pro absolventy Konzervatoře Jaroslava Ježka, pro které dodnes neexistovala možnost následného studia svého zaměření na vysokých školách.²²

¹⁹ *Akademie múzických umění v Praze* [online]. Praha, © 2007-2012. Poslední změna 25. května 2012 [cit. 25. května 2012]. Dostupné z <http://www.hamu.cz/>

²⁰ *Janáčkova akademie múzických umění v Brně* [online]. Praha, © 2012. Poslední změna 25. května 2012 [cit. 25. května 2012]. Dostupné z <http://www.jamu.cz/>

²¹ Cílem projektu je rozšíření studijního programu o předměty z oblasti interpretace staré hudby a jazzové interpretace, které v současné době nejsou zahrnuty ve studijních programech žádné VŠ.

²² Projekt je financován spolu s Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

3 Osnovy hudebního školství

„Velkou pomocí hudební výchově by bylo celkové zvýšení hudební aktivity na školách: kdyby každá škola měla svůj divadelní soubor, taneční kroužek, divadlo hudby a poezie, pěvecký soubor, různé hudební skupinky, pořádala výstavy výtvarných prací žáků apod. A kdyby vedení školy mělo vždy plné pochopení pro uměleckou tvořivost žáků, vyžadovalo od učitelů uměleckou činnost a také ji oceňovalo.“²³

Organizace školství se povětšinou dědila z předválečné doby a rakouských nařízení. Příčinou tak rozvětveného hudebního školství také spočívá v malé pozornosti městské samosprávy, osvětových institucí i státu.

Osobností pro počátky prvních osnov je František Pivoda. Jeho *Návod k vyučování zpěvu na školách obecných a měšťanských* (1890) je shrnutím metodických zásad do spisu. Obsahuje podrobně vypracované pokyny pro prvních pět ročníků, a pokyny pro zbývající dva ročníky jsou shrnuty v jedné kapitole. Jeho systém podporuje pěveckou výuku a nepřetěžuje studiem teorie. Jedná se o první ucelenou hudebně výchovnou metodu v 19. století. Roku 1881 byla zásluhou Leoše Janáčka schválena a užívána jako vyučovací pomůcka na učitelských ústavech.

Na začátku 20. století, kdy hudební pedagogika vycházela z mnoha vědeckých zkoumání z mnoha oborů, a snažila se o její modernizaci, praktickým výsledkem těchto umělecko-výchovných snah pedagogů byly vzorné osnovy zpěvu pro měšťanské školy, které podávaly stručné hudebně kulturní výklady.

České školství se dlouhou dobu řídilo osnovami rakouskými. Nové, aktualizované osnovy byly vydány až v roce 1933. Bohužel různé navrhované úpravy školského systému nenašly ohlas a účinnou podporu u centrálních úřadů.

²³ ZENKL, L. *Úvodní kapitoly ke studiu hudební výchova*. 1. vyd. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostrava, 1983, s. 175.

Zaměřovalo se spíše na vzdělání odborné. Malý školský zákon, který byl vydán 1922, nijak nekorigoval rakouské školské zákony.

Po 1. světové válce byla všeobecná hudební výchova silně ochromena, ostatně jako celé české školství. První osnovy, které byly roku 1915 vydány, tak prakticky nikdy nevešly v praxi, a reforma hudební výchovy se tak odrazila pouze částečně. Snaha reformy hudební výchovy zpěvem však zvítězil. Byl žádán jako „zpěv krásný, podmíněný zřetelnou výslovností, čistou intonací, správnými přízvuky, rytmickou přesností, vhodným frázováním, přiměřenými oddechy a procítěním, náladovým přednesem.“²⁴

Boje za nový obsah předmětu hudební výchova byly dlouhodobé. Stav, v jakém byly před 1. světovou válkou, byl nevyhovující, ovšem osnovy z roku 1915 byly stále platné. Než došlo k formulaci požadavků, bylo mnoho bojů o předmět. Byla to doba hledačství nových vyučovacích metod, rozvíjených na různých pokusných školách. Tato doba je označována za pedagogický reformismus, který měl za výsledek zveličení významu metod na úkor obsahu.

3.1 Krize HV

Ve snaze reformace vyučování zpěvu na školách se snažili o dvojí pojmání hudební výchovy, a to s převahou a za pomoci zpěvu a pomocí poslechu hudby. První trend byl dlouho převažující, a mnozí pedagogové se snažili o reformu prostřednictvím samotného zpěvu, tzv. reforma hudební výchovy zpěvem. Zásady této reformy byly stylizovány v mnoha člancích a souvisely s brzo prosazovanými novými vyučovacími metodami, které byly převzaty z ciziny. Přesto se zaměřovala pouze na hudebně teoretické a intonační složky výchovy.

To se ovšem v pozdějších letech vymstilo. První výzkumy hudebních schopností měly vědecky zdůvodnit nutnost modernizace vyučování zpěvu. S tím

²⁴ GREGOR, V., SEDLICKÝ, T. Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku. 2. vyd. Praha : Comenium Musicum, 1990, s. 74.

i souvisela nutnost modernizace hudebního vzdělání učitelů. Jednalo se ovšem pouze o tzv. „špičku ledovce“. Problém, který se dlouhodobě neřešil, nyní došel ke svému konci a bylo na čase ho vyřešit. Jednalo se o komplex dalších otázek, zdánlivě s dříve nesouvisejícími.

Po řešení volali hudební pedagogové základního školství, tak odborníci z pražské konzervatoře či jiných hudebních škol, jejichž snahou bylo vychovávat národu a společnosti profesionální umělce, a propagují národní umění nejen u nás, ale i v cizině.

Stížnosti na úpadek hudební výchovy z přelomu století také potvrzovala nejednotnost v řadách tehdejších hudebních pedagogů. Zařazením teoretické a praktické pedagogiky do osnov od 1907. Kritizováno bylo vzdělávání učitelů hudební výchovy i učitelů hudebních škol, zesvětštění hudební výchovy. Obsah předmětu „zpěv“ byl stále více kritizován. Využívání nových zahraničních výzkumů hudebnosti. Důraz na intonační metody a potřeby tzv. receptivní hudebnosti.

Memorandum Umělecké besedy v Praze lze chápat jako program celého dvacetiletého boje za hudební výchovu v první republice. Vyžadují učitele s kvalifikací podle typu školy a otázky dotací hodin. Zavedla se odborná inspekce pro veřejné a soukromé hudební školy.

Byly pořádány Komise pro hudební výchovu při Pěvecké obci československé (od roku 1928), jejímž výrazným výsledkem byl Pamětní spis podaný roku 1929 na Ministerstvo školství a národní osvěty (MŠNO), v němž se žádalo, aby v učebním systému středních škol byla zavedena hudební výchova jako povinný předmět.

3.2 Poválečná doba

Po válce bylo mnoho organizačních a budovatelských plánů, jako obnova či výstava škol všech kategorií a znovuotevření vysokých škol. Ovšem to s sebou neslo i boj o obsahovou náplň a strukturu školství. Ještě roku 1945 bylo otevřeno vysokoškolské vzdělávání na pedagogických fakultách a založení Výzkumného ústavu pedagogického (VÚP), který měl velký podíl na vydávání osnov. Od vstupu

Z. Nejedlého na post ministerstva školství byla uzákoněna jednotná škola, a tedy se upustilo od pedagogického reformismu a proti všem zahraničním metodám se metodika vrátila k postupům Komenského.

V této době následovalo vícero reformních kroků a s tím i změny ve vydaných vyučovacích osnovách. Roku 1945 vydány přechodné vyučovací osnovy, které roku 1950 byly nahrazeny pevnými osnovami společně s první učebnicí pro jednotnou školu. Vydáním Nového školského zákona (1953), jímž se zkrátila školní docházka na osm let.²⁵ Dalším Nový školský zákon z roku 1960 byla opět povinná školní docházka prodloužena na devět let.

Roku 1949 byly zřízeny Krajské pedagogické sbory (KPS) jako organizátoři pedagogického školení a jejich vedení. Od roku 1959 se na vědeckém zkoumání dětské psychiky a hudebnosti začaly podílet i pedagogické instituty.

První rozsáhlejší osnovy pro hudební školy byly vydány v letech 1947 a 1955 pro sedmileté základní hudební školy. Od roku 1957 bylo základní hudební školství prodlouženo na desetileté. Společně s osnovami byl vydán zkušební a klasifikační řád, který zdůrazňoval předměty, které nejvíce rozšiřovaly přirozenou hudebnost dítěte. Byl zaveden tzv. přípravný ročník, který měl za úkol podchytit jejich zájem o hudbu již od počátku.

3.3 Socialistická hudební výchova

Po druhé světové válce probíhá rozmach celosvětového trendu oživení hudební výchovy. A to především prostřednictvím kongresů Mezinárodní společnosti pro hudební výchovu při UNESCO – ISME,²⁶ která zpočátku navazuje na metodický směr Carla Orffa.

²⁵ Do této doby devítiletá

²⁶ International Society for Music Education – založena roku 1953 v Bruselu. Cílem společnosti je rozvíjet v mezinárodním měřítku oblast hudební výchovy.

V 60. letech byla vydána studie a návrh nových osnov *Hudba – škola – zítřek*, která se snaží prorazit stereotypní pedagogické myšlení. Zdůrazňuje nutnou součinnost kladených cílů a konkrétních úkolů. Kniha zastává názor kvalitativně nového přístupu k hudebně-výchovné práci, která není však definitivní formou, ale záznamem „jedné průběžné etapy přípravy reformy“.²⁷

Jakoukoli reformu, která se pokouší o důslednou realizaci progresivních myšlenek nového pojetí, je nutno chápat jako dlouhodobý proces, během kterého se bude upřesňovat a přizpůsobovat vývoji hudby i společnosti. Tyto kroky je však třeba promýšlet a koncipovat ve spojení s praxí.

V nové době již nelze počítat s faktem, že dítě získá v rodině základy pěveckých dovedností a schopnost pro tvořivé pěstování hudby. Tento úkol nyní připadá škole, která má povinnost zajistit hudební rozvoj dětí již v předškolním věku a o to zodpovědněji musí přistupovat ke svému poslání.

Roku 1960 byly vydány osnovy, kterým předcházely tzv. pokusné osnovy. Usilovalo se především o to, aby se hudební výchova stala středem esteticko-výchovné práce školy. Přílišný důraz na zpěv potlačuje jiné hudební složky – nástrojovou hru a nedovoluje tak přirozenou diferenciaci dětí, která by respektovala jejich nestejně dispoziční vybavení.

„Učební plány a osnovy studia učitelství pro 5. – 12.ročník v oboru Hudební výchova tvoří strukturovaný komplex čtyř základních studijních okruhů. Jde o pedagogicko-psychologické disciplíny, blok historický a esteticko-sociologický, teorii hudby s disciplínami hudebně analytickými a předměty hudebně interpretační praxe. Osnovy jednotlivých předmětů plně respektují nutnost postupného rozvíjení tří základních složek přípravy učitele socialistické školy: složky ideově politické

²⁷ POLEDŇÁK, I. a BUDÍK, J. *Hudba-škola-zítřek: Projekt modernizace pojetí a osnov hudební výchovy na ZDŠ*. 1. vyd. Praha: Supraphon, rozmn., 1969.

a morální, složky odborně učitelské přípravy i složky specializované hudebně výchovné odbornosti s přihlédnutím k budoucí kulturně společenské praxi učitele.“²⁸

Důležitým krokem v hudebním vzdělávání je zaměření na „nehudební“ žáky, kterým se nedostalo základních znalostí v hudbě. „Zvlášť významná a právě pro socialistické pojetí hudební výchovy příznačné je péče o jedince hudebně zaostávající. Jde o děti (a později mládež a dospělé), kteří mají dispozice pro hudbu, ale tyto dispozice zůstaly vlivem prostředí a nedostatečné péče rozvinuty. Takto postižení jedinci nezaspívají, nezapojují se do kolektivu při společném zpěvu a často trpí pocity méněcennosti. Pomoc v těchto případech vyžaduje příprava všestranně harmonicky rozvinuté socialistické osobnosti. Nedostatečnou péčí v tomto směru se vlastně vychovávají nemuzikální lidé, kteří nemohou využívat přínosu hudebního umění ani nemohou být hudbou vychováváni.“²⁹

Jako reakce na pasivitu dětí, způsobena mimo jiné rozvojem techniky a měnícím se životním stylem, kdy byla hudba vnímána spíše jako kulisa, vznikl *Projekt dalšího rozvoje československé výchovně vzdělávací soustavy*. Byly vydány i nové osnovy hudební výchovy, které se opět zaměřovaly na pěveckou složku a teoretický obsah z ní byl vyřazen. Cílem hudební výchovy mělo být porozumění krásy hudby pomocí zpěvu. Pozitivním faktem byl přísun nových učebnic a v některých místech i použití moderních metodických postupů, které stavěly aktivitu žáků do popředí.³⁰

3.4 Porevoluční období

Po roce 1989 došlo ve struktuře českého vzdělávacího systému k velkým změnám a z Lidových škol umění se staly Základní umělecké školy. Staly se tak součástí soustavy navazujícího uměleckého vzdělávání České republiky. V 90. letech

²⁸ ZENKL, L. *Úvodní kapitoly ke studiu hudební výchova*. 1. vyd. Ostrava : Pedagogická fakulta Ostrava, 1983, s. 81.

²⁹ ZENKL, L. *Úvodní kapitoly ke studiu hudební výchova*. 1. vyd. Ostrava : Pedagogická fakulta Ostrava, 1983, s. 68–69.

³⁰ HURNÍK, I. a EBEN, P. *Česká Orffova škola*. Praha - Bratislava: Editio Supraphon, 1969.

docházelo k významným změnám i ve struktuře vzdělávacího systému v Čechách, především v oblasti středního školství.

Struktura českého základního uměleckého vzdělávání, široká síť základních uměleckých škol a celková provázanost v systému uměleckého vzdělávání nemá dnes srovnání v evropském ani světovém měřítku. Odborná veřejnost se poměrně shoduje v názoru, že tento unikátní systém je třeba zachovat a rozvíjet v duchu jeho nejlepších tradic a zároveň tak zachovat poskytování uměleckého vzdělání s garantovanou kvalitou zejména nejmladší generaci.³¹

Až do reformy školství v roce 2004 byly základními kulikulárními dokumenty učební plány a učební osnovy.

3.5 Inovace ve školství na začátku 21.století

„Výchovně vzdělávací soustava musí být svým obsahem a organizací spojena se životem a prací lidu, pružně a včas reagovat na jeho nově vznikající potřeby.“³²

Roku 2004 byl přijat nový školský zákon. Součástí reformy bylo zavedení nového systému vzdělávacích dokumentů, která má poskytovat pedagogům větší svobodu ve vyučování. Dosud se většina hudebních škol a pedagogů opírá o tradiční metody, zatímco moderní trendy v hudebním školství a pedagogice zůstávají přehlíženy. České školství se dá považovat jako tradicionalistický a do určité míry konzervativní. Reakce na moderní trendy v hudebním školství je pomalá a váhavá.

Školství je dynamickou oblastí, kde dochází k neustálým vývojovým změnám a tak je potřeba k tomu přistupovat. Odborné vzdělávání v hudbě je v ČR zajišťováno základními uměleckými školami, středními odbornými školami, konzervatořemi a vysokými školami a spadají výhradně do veřejného sektoru.

³¹ ŠEBA, M. *Aplikace marketingové komunikace v základním uměleckém školství* [online]. Brno, 2010 [cit. 02. května 2012]. Diplomová magisterská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav hudební vědy. Management v kultuře. Vedoucí práce Mgr. Viktor Pantůček. Dostupné v PDF z: http://is.muni.cz/th/329442/ff_m/DP_MichalSeba.pdf, s. 21.

³² ZENKL, L. *Úvodní kapitoly ke studiu hudební výchova*. 1. vyd. Ostrava : Pedagogická fakulta Ostrava, 1983, s. 44.

Struktura školství zůstává už nějakou dobu stejná – rozdělena do několika úrovní – předškolní, základní, střední, vyšší odborné a vysokoškolské. Financování školství pochází v převážné míře z veřejných zdrojů. Jednak ze státního rozpočtu prostřednictvím MŠMT a částečně zřizovateli obce a kraje. MŠMT hradí prostředky zejména na mzdy učitelů a dalších zaměstnanců. Ty jsou přidělovány krajům, které je následně rozdělují jednotlivým školám podle počtu žáků.

Základní umělecké školy nevybírají školné, ale tzv. úplatu za vzdělávání. Jedná se o roční příspěvek na chod a vybavení školy a tvoří zhruba deset procent celkových nákladů školy.

3.5.1 Reforma školství 2004 : osnovy versus RVP

Zákonem č.561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), byly položeny základy a zásady koncepce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice. Do vzdělávací soustavy byl zaveden nový systém kutikulárních dokumentů, které jsou tvořeny na státní a školní úrovni. Státní úroveň reprezentují Národní program vzdělávání (NPV) a rámcové vzdělávací programy (RVP). Ty vymezují závazné rámce pro jednotlivé obory vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (ŠVP), podle nichž se vyučuje na jednotlivých školách.³³

Díky nově zavedeným RVP získaly školy větší autonomii a svobodu při vytváření vlastních školních vzdělávacích programů. Nový systém dává také pedagogům větší volnost ve způsobu výuky. Mají za úkol naplnit určité vzdělávací cíle a záleží pouze na pedagogovi, jakým způsobem toho dosáhne. Společně s jeho pedagogickou svobodou ale následuje i jeho větší odpovědnost. Ve všech dokumentech jsou obecně popsány všechny základní cíle a obsah vzdělávání. Pojetí hudební výchovy je pojata převážně prakticky. Je kladen důraz na rozvíjení

³³ ŠEBA, M. *Aplikace marketingové komunikace v základním uměleckém školství* [online]. Brno, 2010 [cit. 02. května 2012]. Diplomová magisterská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav hudební vědy. Management v kultuře. Vedoucí práce Mgr. Viktor Pantůček. Dostupné v PDF z: http://is.muni.cz/th/329442/ff_m/DP_MichalSeba.pdf, s. 23.

hudebních schopností, znalostí a dovedností žáků prostřednictvím hudebně pohybových činností. Děti se učí hudbu interpretovat, tvořit, vnímat a hodnotit.

Zásadním rozdílem mezi klasickými osnovami a školním vzdělávacím programem je především v platnosti pro všechny školy v republice. Vycházely z určitého průměru podmínek, úrovně žáků a tradičního nastavení předmětů v učebním plánu. Cílem tak bylo osvojení učiva a zhodnocení, jak ho žák zvládl a jeho schopnosti znalosti reprodukovat.

RVP naproti tomu neklade důraz na učivo, ale na výsledky vzdělávání. Zadávají se základní požadavky na vzdělávání (klíčové kompetence) ze strany státu a školy si je dále zpracovávají a konkretizují ve svých ŠVP tak, jak by měly odpovídat konkrétním podmínkám školy, zkušenosti učitelů a sestavě žáků. Revoluční je i způsob realizace dokumentu, tedy v přístupu k žákům, jejich motivaci, vytváření prostoru pro aktivní zapojení do výuky.

Pro podporu tvorby metodických materiálů byl vytvořen metodický portál RVP.³⁴ Kurikulární reforma je podporována tvorbou metodických materiálů, byl vytvořen metodický portál a v rámci tohoto portálu bylo vybudováno Konzultační centrum. Proces tvorby ŠVP a zahájení výuky podle nich bylo podpořeno mimo jiné i projekty ESF.³⁵

Projekt Pilot ZUŠ měl za úkol zjistit na základě poznatků pilotních škol, jak lze sestavit ŠVP podle RVP ZUV a pomocí zpětné vazby byl podle těchto výsledků RVP ZUV opravován a přepracováván. Projektu se zúčastnilo 43 škol.³⁶ Jejich počet se však během projektu měnil z důvodu nových zájemců o účast v projektu, nebo naopak jejich odstoupením z projektu.

³⁴ Národní ústav pro vzdělávání. *Metodický portál RVP* [online]. Praha, © 2012. Poslední změna 15. května 2012 [cit. 15. května 2012]. Dostupné z www.rvp.cz

³⁵ *Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989*. In: msmt.cz [online]. Praha, 2010 [cit. 25. května 2012]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/10376/>

³⁶ Kompletní seznam škol dostupný v PDF z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/02/Manual_SVP-ZUV.pdf

Projekt Podpora pilot ZUŠ školil tzv. „světloňoše“, kteří poté dále školili ZUŠ ve svém kraji jak správně utvořit ŠVP. Posléze tyto rozpracované dokumenty kontrolovali a připomínkovali.

Oficiální a závazný termín zahájení výuky na ZUŠ je stanoven na školní rok 2012/2013. Pilotní ZUŠ v případě zájmu už takto mohly učinit již od 1. září 2012.

EMPIRICKÁ ČÁST

Bakalářská práce si klade za cíl zjistit, zda pilotní ZUŠ v rámci jednoho kraje za srovnatelných podmínek zvolili stejné metody postupu při tvorbě ŠVP. Dále zda vycházely při tvorbě ze svých silných stránek a příležitostí při snaze eliminovat svoje slabé stránky a hrozby. Zároveň je cílem této práce zjistit společné problémy, které tvorba přinesla.

Výzkumný vzorek této bakalářské práce tvoří tři základní umělecké školy z Ústeckého kraje, které byly zařazeny do projektu *Pilot ZUŠ*. Práce zjišťuje, zda při tvorbě byly použity stejné postupy zpracování vlastního ŠVP. Z těchto poznatků byl pak sestaven v průběhu tvorby hlavním koordinačním týmem *Manuál*, který obsahuje doporučený postup pro tvorbu ověřený pilotními školami. Školy byly voleny s ohledem na stejné prostředí, v jehož rámci fungují. Ovšem shodnost prostředí je dosti diskutabilní, jelikož vždy rozhoduje konkrétní mezo a mikroprostředí, ve kterém školy konkrétně působí. Proto je důležité, aby toto svoje prostředí školy analyzovaly. A na těchto výsledcích potom stavěly svůj ŠVP tak, aby byl jejich konkurenční výhodou vůči okolí.

V průběhu výzkumu jsem dospěla k následujícím otázkám:

1. Analyzují vybrané ZUŠ své prostředí, ve kterém fungují?
2. Pracují aktivně se získanými poznatky, stavějí svoji úspěšnost na svých silných stránkách a příležitostech při snaze o maximální eliminaci slabých stránek a hrozeb?
3. Zapojili se do tvorby ŠVP aktivně všichni učitelé jednotlivých škol?
4. Jaký motivační faktor zvolilo vedení jednotlivých škol, aby se učitelé podíleli na tvorbě?
5. Shoduje se tvorba jednotlivých ŠVP s doporučeným schématem?
6. Objevily se při tvorbě podobné či shodné obtíže?

4 Příprava výzkumu

4.1 Formulace problému výzkumu

Výzkumný problém představují tři základní otázky:

Zvolily sledované základní umělecké školy stejný postup při tvorbě svého ŠVP?

Sledované základní umělecké školy jsou srovnatelné z hlediska několika faktorů. Vstoupily do projektu *Pilot ZUŠ* hned od počátku. Měly stejné výchozí informace o tvorbě ŠVP. Shodují se tedy jejich postupy?

Zanalyzovaly sledované základní umělecké školy své prostředí, tak aby získaly poznatky o svých silných stránkách, slabých stránkách, příležitostech a hrozbách?

Analýza prostředí je velice důležitá, protože představuje startovní čáru pro tvorbu nového dokumentu. Pracují tedy školy aktivně s tímto fenoménem?

Dospěly sledované základní umělecké školy ke stejným problémům při tvorbě ŠVP?

Ideální obraz tvorby je týmová práce, ale v praxi se velice špatně uskutečňuje. Nastaly tedy problémy při tvorbě, které by byly pro všechny tři školy shodné?

4.2 Cíle bakalářské práce

Cílem je zjistit, zda pilotní ZUŠ v rámci jednoho kraje za srovnatelných podmínek zvolili stejné metody postupu při tvorbě ŠVP. Zda vycházely při tvorbě ze svých silných stránek a příležitostí při snaze eliminovat svoje slabé stránky a hrozby. A zároveň je cílem této práce zjistit společné problémy, které tvorba přinesla.

4.3 Formulace hypotéz

Hypotéza H1

Sledované základní umělecké školy zvolily stejný postup při tvorbě svého ŠVP.

Hypotéza H2

Sledované ZUŠ aktivně zanalyzovaly své prostředí tak, aby získaly poznatky o svých silných stránkách, slabých stránkách, příležitostech a hrozbách.

Hypotéza H3

Sledované ZUŠ dospěly ke stejným problémům v rámci tvorby ŠVP.

4.4 Charakteristika výzkumného vzorku³⁷

Výzkumný vzorek této práce tvoří tři ZUŠ z Ústeckého kraje. Jedná se o ZUŠ Louny, ZUŠ Ústí nad Labem a ZUŠ Kadaň. Kritériem pro zařazení do výzkumu bylo účast všech těchto tří škol v projektu *Pilot ZUŠ* a rovněž jejich působení na území jednoho kraje.

Charakter vzorku popisuje stručná charakteristika měst v rámci Ústeckého kraje, jejich statistické údaje a přehled základních škol ve městech. Dále pak statistické údaje o ZUŠ v Ústeckém kraji.

4.4.1 Charakteristika Ústeckého kraje

Ústecký kraj má na svém území celkem 354 obcí. Krajským sídlem a zároveň největším městem kraje je Ústí nad Labem. Podle počtu obyvatel je kraj pátým největším městem v republice. Hustota obyvatel je vyšší, než celostátní průměr a liší se podle okresů. Celkový počet obyvatel v kraji je 830 371. Míra nezaměstnanosti kraje činí 13,1%.

V koncepčním záměru kraje v oblasti školství je významný *Dlouhodobý záměr vzdělávání rozvoje vzdělávací soustavy v Ústeckém kraji 2012/2016*.³⁸ Tento dokument uvádí, že součástí vzdělávací soustavy Ústeckého kraje jsou mimo jiné i základní umělecké školy. Ty kromě základů vzdělání v uměleckých oborech též nabízí

³⁷ Informace dostupné z: vdb.czso.cz

³⁸ Dostupný online v PDF: http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1537099&query=dlouhodob%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9B&p1=84858

přípravu žáků k přijetí na konzervatoř, střední umělecké školy, či vysoké školy s uměleckým nebo pedagogickým zaměřením.

4.4.2 Charakteristika města Ústí nad Labem

Podle statistických údajů žije ve městě celkem 95 464 obyvatel. Z dlouhodobého demografického výzkumu vyplývá, že počet obyvatel dlouhodobě klesá. Ve městě funguje 21 základních škol vyššího stupně a 1 základní škola nižšího stupně a 4 základní umělecké školy. Zřizovatelem škol je obec.

4.4.3 Charakteristika města Louny

Podle statistik žije na území města Louny 18 832 obyvatel. Z dlouhodobého demografického hlediska počet obyvatel města klesá. Ve městě funguje 6 základních škol a 1 základní umělecká škola, které jsou zřizovány obcí.

4.4.4 Charakteristika města Kadaň

Podle statistických údajů žije ve městě celkem 17 857 obyvatel. Z dlouhodobého demografického výzkumu vyplývá, že počet obyvatel dlouhodobě klesá. Ve městě funguje 5 základních škol a 1 základní umělecká škola, které jsou zřizovány obcí.

4.4.5 Statistické údaje o ZUŠ v Ústeckém kraji

Podle českého statistického úřadu (ČSÚ) je registrováno celkem 31 základních uměleckých škol v Ústeckém kraji.³⁹ Z toho celkem 23 škol je zřizováno obcí, dalších 7 je zřizováno krajem a pouze jedna škola soukromým zřizovatelem. Celkový počet žáků ve školním roce 2010/2011 byl 24 229. V porovnání s předchozími lety se jedná o mírný vzestup. Procentuální rozložení zájmu o jednotlivé obory může být zavádějící, jelikož ne každá škola má všechny čtyři obory – hudební, taneční, výtvarné a literárně dramatické.

³⁹ Stav k 31. 12. 2011.

5 Metody výzkumu

5.1 Kvalitativní výzkumná strategie a participační pozorování

Pro tuto bakalářskou práci byla zvolena metoda kvalitativní výzkumné strategie. V kvalitativním výzkumu jde o hlubší porozumění zkoumaného problému. Jeho součástí je participační (zúčastněné) pozorování.⁴⁰ Vzhledem k tomu, že tímto výzkumem jsem získala velké množství dat a materiálu, v další fázi přistupuji k jejich analýze a utřídění. Výsledek kvalitativního výzkumu se zpracovává do textu, který vysvětluje získaná data. Výsledkem výzkumu této metody je kvalitativní studie.

Základní zaměření výzkumu je dáno relativně obecnými otázkami. Plánování výzkumu je tedy nutné promyslet a rozhodnout následující postupy:⁴¹

- Určení účelu a zaměření studie. Vymezení hranic našeho zájmu a kritérií pro to, které informace budeme zpracovávat a které vylučovat.
- Rozhodnutí kvalitativního přístupu jako hlavní výzkumnou strategií.
- Určení místa a výzkumného vzorku.
- Určení výzkumu a jeho fází.
- Určení dalších metod pro sběr dat.
- Návrh sběru dat a jeho organizace (specifické otázky či přepis dat).
- Plán analýzy.
- Plán logistiky, časového harmonogramu a financování.
- Důraz na kvalitu celého postupu.

Do výzkumné části byly zařazeny tři ZUŠ z ústeckého kraje – ZUŠ Louny, ZUŠ Ústí nad Labem a ZUŠ Kadaň. Kritéria pro zařazení:

- Působení na území Ústeckého kraje
- Zařazení do projektu *Pilot ZUŠ*

⁴⁰ GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno:PAIDO,1996, s. 21-27.

⁴¹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum-základní metody a aplikace*. Praha : Portál, 2005.

6 Výsledky výzkumu

6.1 Popis zpracování a záznam průběhu výzkumu

Zhruba před dvěma lety byl zahájen sběr dat pro tuto bakalářskou práci. Domluvila jsem se s jednotlivými školami na možnosti pracovat v jejich týmech při tvorbě vlastního ŠVP. Z participačního pozorování jsem získala velké množství dat, které jsem roztrídila, zkatégorizovala a zpracovala z nich kvalitativní studii, jejichž obsah odpovídá na otázky formulované v hypotézách této práce.

Práce je sestavena ze SWOT analýzy⁴² jednotlivých ZUŠ a zabývám se otázkou, zda na jejich výsledcích je tvořen ŠVP jednotlivých škol tak, aby školy vyzdvihly svoji jedinečnost a profilaci.

Dále se zabývám metodami postupu, které jednotlivé školy zvolily a srovnávám je v diskuzi mezi sebou. Zároveň mi participační pozorování přineslo mnoho poznatků vztahujících se k problematice tvorby ŠVP a jejím úskalím. Součástí cíle této práce je zjistit zda tyto problémy mají charakter specifika pro danou školu, nebo je lze plošně zobecnit jako problém tvorby RVP ZUV.

Dalším krokem jsem zvolila odpověď na jednotlivé otázky, které byly formulovány pro tento výzkumný problém. Některé otázky se v průběhu výzkumu určitým způsobem modifikovaly. Stalo se tak z důvodu, že při jejich stanovování jsem ještě plně neuměla obsáhnout celou problematiku studovaného tématu. Výsledky výzkumu jsou interpretovány textem.

⁴² SWOT analýza - metoda, jejíž pomocí je možno identifikovat silné (ang: Strengths) a slabé (ang: Weaknesses) stránky, příležitosti (ang: Opportunities) a hrozby (ang: Threats), spojené s určitým projektem. Díky tomu je možné komplexně vyhodnotit fungování firmy, nalézt problémy nebo nové možnosti růstu.

6.2 Výsledky výzkumu

ZÁKLADNÍ UMĚLECKÁ ŠKOLA LOUNY

ZUŠ Louny se zapojila do projektu *Pilot ZUŠ* mezi prvními z celkových 43 škol. Na projektu aktivně spolupracovala od samého počátku. Podílela se na tvorbě RVP ZUV, připomínkovala ho a aktivně pracovala s diskusním portálem projektu *Pilot ZUŠ*.

Organizace tvorby ŠVP

Vize vedení školy byla v tomto ohledu zcela jasná. Do tvorby se musí zapojit všichni pedagogičtí pracovníci, bez ohledu na výši jejich úvazku ve škole. Jako první byl ve škole určen koordinátor tvorby ŠVP okolo kterého se na bázi dobrovolnosti shromáždil Tým, který byl ochoten pracovat na tvorbě. Koordinátor dostal neomezenou pravomoc ohledně tvorby ŠVP.

Na počátku tvorby se Tým rozhodl, že zjistí objektivním způsobem svůj výchozí stav tak, aby mohl svůj ŠVP postavit na svých silných stránkách a příležitostech, ve snaze eliminovat slabé stránky a hrozby. Tým rozsáhlou diskuzí sestavil tři dotazníky, které měly za úkol zjistit pohled na školu od rodičů, zletilých žáků, zaměstnanců školy a zřizovatele. Tyto dotazníky byly distribuovány pomocí přímého kontaktu s rodiči žáků, se zletilými žáky a zřizovatelem. Odevzdání bylo limitováno předem daným časovým horizontem. Výsledky výzkumu poté Tým zpracoval, analyzoval a sestavil z nich SWOT analýzu⁴³ své školy, na jejíchž základech potom začal stavět svůj ŠVP.

Některé z výsledků analýzy členy Týmu překvapily. Bylo zajímavé sledovat, že některé z výsledků, které se byly vyhodnoceny jako silné stránky školy, samotní členové Týmu řadili spíše mezi slabé stránky. Získat pohled na školu z nezávislého zdroje a v podstatě zvenčí, bylo pro školu velice přínosné a zajímavé. Záleží ovšem na každé škole, jak s těmito získanými informacemi naloží. Členové Týmu

⁴³ viz Příloha I.

ZUŠ Louny chtěli tuto šanci využít v maximálním měřítku. Začali tedy budovat svůj školní vzdělávací program na výsledcích SWOT analýzy, která umožnila vyzdvihnout profilaci školy:

Zaměření

- vzdělávání v oborech HO, TO, LDO a VO.
- v HO je preferována individuální a souborová výuka.
- v nehudebních oborech je základní výuka obohacena o možnost studijního zaměření historický šerm, multimédia, mažoretky a keramika.
- souborová hra – dechový orchestr, jazzový orchestr, flétnové soubory, pěvecké sbory, taneční skupiny.
- práce s dětmi předškolního věku.
- mezioborová spolupráce (komponované programy, projektové dny).

Průběh tvorby

Struktura a harmonogram práce byl přesně vymezen v tabulce, která byla dostupná všem.

Po jasném určení vizí školy přistoupil Tým k tvorbě výchovně vzdělávacích strategií (VVS), tzn. společně sdílených postupů a metody práce učitelů. Zde se muselo rozhodnout, zda se VVS stanoví pro jednotlivé obory nebo pro celou školu. Tým se rozhodl, že pro celou školu. Práce na VVS byla jednou z nejnáročnějších a nejdiskutovanějších v rámci celé tvorby. Na žádnou z utvořených VVS se totiž nelze zeptat otázkou JAK? Ale i přes několik korekcí a sezení, zůstaly některé strategie v trochu širší rovině. Ale všechny jsou společně sdílené, vydiskutované.

Po této kapitole následovala tvorba učebních osnov jednotlivých studijních zaměření, na které kladli všichni pedagogové velký důraz. Byly ustanoveny

jednotlivé skupiny složené ze všech pedagogů školy. Skupiny byly pětičlenné, a někteří pedagogové byli účastni i ve více skupinách. Každé skupině velel jeden ze členů Týmu a každá měla určen okruh, který zpracovávala a přepracovávala dle aktuální verze RVP ZUV. Osnovy měly v průběhu tvorby několik podob, od velice podrobných až po velice stručné. V konečné fázi byly upraveny do podoby školních ročníkových výstupů.

Současně s kapitolou zpracovávající obsah jednotlivých uměleckých oborů, byla zpracována kapitola hodnocení. Což je důležitý postup pro zajištění korespondence s kapitolou předchozí. Zvolí-li se postup tvorby hodnocení až na závěr, nemusí se již obsah těchto dvou kapitol ve své podstatě shodovat.

Jako poslední se zpracovávaly kapitoly věnované vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, vzdělávání žáků mimořádně nadaných, identifikační údaje, charakteristiky, historie, současnost, projekty, spolupráce.

Následně po vydání platné verze RVP ZUV schválené MŠMT musel Tým přistoupit ke korekci již zpracovaných kapitol dokumentu a znovu ho upravit tak, aby plně splňoval podmínky vymezené RVP.

Problémy tvorby ŠVP

Tvorba však s sebou přinesla spoustu problémů. Každý pedagog si představoval, že reformou získá více hodin na žáka, lepší podmínky pro výuku apod. To však nebylo podstatou reformy. První však, co bylo řečeno, byl fakt, že reforma nemůže stát ani korunu navíc.

Pedagogové tedy museli značně slevit, ze svých počátečních nároků, což se ukázalo jako veliký problém, který s sebou přinesl spoustu osobních útoků, sporů a neplodných diskuzí. Postupně to vedlo částečně k rezignaci učitelů na tvorbu a postupnému získání pocitu zbytečnosti.

Přestože hlavní myšlenkou tvorby ŠVP je týmová práce, paradoxně tvorba ŠVP vedla spíše k rozbití kolektivu. Uklidnit situaci trvalo dva roky a některé problémy

přetrvávají do současnosti. Navíc někteří kolegové nechtěli a nebyli ochotni na tvorbě dokumentu pracovat.

Také se měnil přístup hlavního týmu tvůrců RVP ZUV a to u některých pedagogů vyvolala negativní reakce. Z mého úhlu pohledu zcela oprávněně.

Dalším problémem byla dlouhodobá práce na dokumentu, protože hlavní pracovní verze RVP ZUV se stále měnila a budovala se vlastně na poznacích z tvorby ŠVP jednotlivých pilotních škol. Proto někteří pedagogičtí pracovníci na práci zcela rezignovali a nebyli ochotni k další spolupráci na tvorbě.

Finální dokument v podstatě dodělával koordinátor tvorby ŠVP. Ten se stal zároveň „světloňosem“ a od září 2011 proškoluje další ZUŠ v Ústeckém kraji jak správně sestavit svůj budoucí ŠVP.

Zahájení výuky podle ŠVP⁴⁴

Vzhledem k tomu, že škola chtěla mít podchyceny a ukotveny některá studijní zaměření, která již vyučovala, ale nebyly pro ně zpracovány osnovy, využila možnosti pilotování již ve školním roce 2011/2012. Po mnoha úpravách, diskuzích, dohadech byl ŠVP k pilotáži připraven a od září 2011 i spuštěn. Po tomto zkušebním spuštění se objevily nedostatky, které jsou průběžně odstraňovány, a intenzivně se pracuje na její nové podobě pro příští školní rok.

ZÁKLADNÍ UMĚLECKÁ ŠKOLA EGY RANDOVÉ ÚSTÍ NAD LABEM

Základní umělecká škola Evy Randové v Ústí nad Labem se rovněž zapojila do projektu *Pilot ZUŠ* od samého začátku. Tak jako i ostatní posléze pilotní školy v tom vedení školy vidělo šanci a příležitost pro tento typ škol. Duší celého projektu v ZUŠ se stal zástupce ředitelky školy, který velice aktivně spolupracoval s hlavním koordinačním týmem a velice aktivně pracoval na vlastní tvorbě ŠVP na své škole.

⁴⁴ Školní vzdělávací program **Loutna** k dispozici v PDF z:
<http://www.zuslouny.cz/index.php/docs/category/8-svp>

Organizace tvorby ŠVP

Vzhledem k tomu, že pro myšlenku být pilotní školou tvorby ŠVP dle RVP ZUV byl zástupce ředitele školy, stal se rovněž koordinátorem tvorby ŠVP. Nutno říci, že se této myšlence a práci věnoval s obrovským nasazením.

Jeho hlavní myšlenkou byla představa, že na tvorbě se musejí podílet všichni pedagogové školy. Nikdo z nich nesměl zůstat stát mimo tvorbu. Rozdělil tedy tvorbu do jednotlivých setkání a dbal na to, aby se všichni kolegové podíleli na tvorbě všech kapitol mimo těch specifických, tzn. obsahu jednotlivých uměleckých oborů.

Pro tvorbu učebních osnov byly sestaveny předmětové komise, které již ve škole běžně fungovaly a ty společně tvořily jednotlivé osnovy. V rámci počátečního seznamování s RVP ZUV byla navázána spolupráce se Základní uměleckou školou Louny a obě školy se navštívily, aby po předmětových komisích prodiskutovaly názory na tvorbu a společně si tak objasnily nejasnosti.

Průběh tvorby

Jak již bylo řečeno výše, koordinátorem tvorby ŠVP se stal zástupce ředitelky školy. Veškerou organizaci a tvorbu si soustředil na sebe. Což se posléze ukázalo jako veliký problém.

Tvorba byla zahájena největším objemem práce a to tvorbou vzdělávacího obsahu jednotlivých uměleckých oborů. Jednotlivé skupiny byly ustanoveny dle svého profesního zaměření. Výhodou bylo, že profesně jim šlo o věc, které výborně rozumějí. Nevýhodou byla obrovská individualita jednotlivých učitelů, vzájemná konkurence a rozdílnost profesních názorů na danou věc.

Následně si pak chtělo vedení školy udělat názor na své fungování zvenčí a podobně jako v Lounech, si společnými silami sestavili dotazník, který zanalyzoval prostředí školy. Tento dotazník rozdali svým žákům, jejich rodičům a pedagogům. Na základě takto získaných dat sestavily SWOT analýzu tak, aby se získanými

poznatky mohli kvalitně dále pracovat. Na základě získaných dat, chtěla ZUŠ postavit svůj školní vzdělávací program.

Ze SWOT analýzy⁴⁵ vyplynulo zaměření školy, které je opravdu velice stručné a dle mého názoru, vzhledem k rozsahu činnosti školy, by mohlo být opravdu daleko obsažnější:

Zaměření:

- rovnocenná podpora všech uměleckých oborů HO, TO, LDO a VO.
- jasná perspektiva jejich častějšího vzájemného propojování.
- v HO důraz na výuku individuální, skupinovou a souborovou.

Po stanovení zaměření se škola soustředila na stanovení svých vizí tak, jak je vidí v kontextu fungování školy do budoucna.

Následně byly zpracovány výchovně vzdělávací strategie (VVS), které jsou koncipovány pro celou školu. Je jich poměrně mnoho, vzhledem k tomu, že by o nich každý učitel měl být schopen hovořit tzv. na počkání.

Poté pedagogický sbor přistoupil ke zpracování úvodních kapitol, tzn. identifikačních údajů, charakteristiky školy, historie a její současnosti, projektů, spolupráce atd.

Po těchto kapitolách následovala kapitola vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných a teprve jako poslední se zpracovávala kapitola hodnocení.

Již v úvodu jsem psala, funkce koordinátora ŠVP se ujal zástupce ředitelky školy, který se této práci věnoval s plným nasazením. Jeho zdraví zkolabovalo a pod dojmem všech těchto událostí ze školy odešel. Tvorby se tedy ujala nová koordinátorka, která již není tak prací na ŠVP tak nadšena. Následně se mění i celé vedení školy a škola přestává být v projektu *Pilot ZUŠ* aktivní.

⁴⁵ Viz Příloha II.

Zřejmě i proto jejich školní vzdělávací program v konečné fázi vykazuje hrubé chyby a nedostatky.

Problémy tvorby ŠVP

Rovněž tak při tvorbě tohoto školního vzdělávacího programu došlo k celé řadě problémů. Od toho specifického, který jsem popsala výše, až po ty společné, které vykazuje tvorba také v Lounech.

V prvopočátku tvorby pedagogický sbor měl rovněž pocit, že z připravené šance je možnost rozšíření hodin pro své potřeby tak, aby se získal obraz „ideálního učebního plánu.“ To s sebou přineslo celou řadu nedorozumění a vzájemné nevraživosti.

Proto muselo vedení školy sáhnout k tomu, že představy svých učitelů upravilo podle ekonomických možností školy. Ve finále se dospělo k názoru, že škola si popíše pouze skutečnosti, které praktikovala doposud.

Stejně i představa, že na dokumentu budou pracovat všichni kolegové, byla mylná. Někteří, stejně jako v Lounech, nebyli ochotni se podílet na práci jakoukoli činností. V momentě, kdy byli učitelé na dokumentu nuceni pracovat, jejich práce byla spíše kontraproduktivní.

Stejně tak byly velice nepříznivě přijímány informace o modifikaci jednotlivých verzí RVP ZUV, což vedlo u části pedagogického sboru k rezignaci a neochotě dále upravovat a tvořit dokument. Poslední kapkou pak byla změna přístupu hlavního koordinačního týmu tvůrců, který se novému vedení školy nelíbil.

Zahájení výuky podle ŠVP⁴⁶

Z výše uvedených důvodů byla účast na projektu *Pilot ZUŠ* ukončena. Zahájení výuky podle ŠVP je stanoveno na školní rok 2012/2013.

⁴⁶ Školní vzdělávací program *Hledání* k dispozici v PDF z: <http://www.zuserandove.cz/SVP/SVP-ZUS-E-RANDOVE.pdf>

ZÁKLADNÍ UMĚLECKÁ ŠKOLA KLEMENTA SLAVICKÉHO KADAŇ

Třetí pilotní školou ústeckého kraje je Základní umělecká škola Klementa Slavického Kadaň. Rovněž tato škola se zapojila do procesu tvorby a projektu *Pilot ZUŠ* již od začátku. Ovšem zcela jiným způsobem než školy předchozí.

Organizace tvorby ŠVP

V organizaci tvorby vlastního školního vzdělávacího programu zvolila ředitelka školy zcela jinou taktiku než obě školy předcházející.

Sama se účastnila veškerých setkání pilotních škol a věnovala se oblasti sebevzdělávání tak, že se stala lektorkou tvorby ŠVP dle RVP ZUV pro Ústecký kraj, tzv. „světloňosem“. Školila tedy konference, semináře, řízená setkání a terénní konzultace v rámci projektu *Podpora pilot ZUŠ*.

Její vlastní škola se však do tvorby v prvních fázích projektu *Pilot ZUŠ* nepustila. Paní ředitelka chytře vyčkala, až bude schválena oficiální verze dokumentu RVP ZUV a teprve potom přistoupila k tvorbě vlastního ŠVP. Musím říci, že po všech zkušenostech, které jsem v rámci tohoto výzkumu i vlastní tvorby na domovské ZUŠ získala, považuji tento krok za velice chytrý a taktický. ZUŠ Kadaň tedy začala svůj vlastní dokument tvořit až ve školním roce 2011/2012.

Prvním krokem bylo určení koordinátora tvorby. Vybrán byl nejschopnější člověk z pedagogického sboru. Celkový dohled nad tvorbou si však ponechala ředitelka školy. Pro podstatu tvorby jako takové, byla určena hlavní myšlenka, že se jedná o týmovou práci a opravdu každý by se měl na tvorbě podílet. Za tímto účelem byly organizovány společné schůzky celého pedagogického sboru a postupně se tvořily kapitoly školního vzdělávacího programu.

Průběh tvorby

V době, kdy ZUŠ přistoupila k práci na vlastním ŠVP, byl již vydán *Manuál tvorby ŠVP*, jehož pomocí chtěl hlavní koordinační tým přiblížit všem správný postup tvorby.

Prvním krokem v rámci tvorby, bylo přistoupení k analýze prostředí, ve kterém se škola nachází prostřednictvím dotazníkové metody. SWOT analýza⁴⁷ měla za úkol zjistit důležité informace z pohledu školy pro její další chod. Na základě analýzy získaných dat bylo sestaveno zaměření školy a jeho vize do budoucna.

Zaměření školy

- výuka v HO, VO, TO a LDO.
- rovnocenná podpora souborové a individuální výuky.
- práce s předškoláky.

Vzhledem k tomu, jakožto „světloň“ měla ředitelka dostatek informací od školených škol v oblasti problémů při tvorbě, snažila se jim maximálně předcházet. Po vytvoření zaměření a vizí školy se proto přesunula tvorba do nejobjemnější části – vzdělávacího obsahu jednotlivých uměleckých oborů.

Kolegové opět pracovali ve skupinách dle rozdělení do předmětových komisí. Vzhledem k tomu, že vysoké procento pedagogů je na škole na částečný úvazek a opět i dost vyhraněných individualit, bylo posléze přistoupeno k jiné metodě tvorby této kapitoly. Každý pedagog zpracoval výstupy svého studijního zaměření a poslal je koordinátorovi. Ten jednotlivé návrhy zpracoval a sestavil z nich konečnou podobu studijního zaměření.

Následovala kapitola hodnocení, které korespondovalo s obsahem kapitoly předešlé a kapitola výchovně vzdělávací strategie, která vznikala opět kolektivně.

Ředitelka pak sama zpracovala kapitolu identifikačních údajů, charakteristik a s pomocí koordinátora kapitoly věnované žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a žákům mimořádně nadaným.

Problémy tvorby ŠVP

I když paní ředitelka byla maximálně informovaná a zvolila velice chytrou taktiku procesu tvorby, stejně i tady přišla celá řada problémů.

⁴⁷ Viz Příloha III.

Prvním z nich, jako již tradičně, byla obrovská individualita jednotlivých členů pedagogického sboru. Což se ukázalo jako velký problém, neschopnost domluvit se, neochota některých kolegů pracovat na dokumentu a spíše kontraproduktivní výsledek práce těchto učitelů. To následně vedlo k nedorozuměním a nepříjemným konfliktům. Proto ředitelka školy posléze přistoupila spíše ke korespondenční formě práce a konečné úpravy a korekce nechala na koordinátorovi.

A opět příliš chuti do práce nedal ani přístup hlavního týmu tvůrců a garantů projektu *Pilot ZUŠ a Podpora pilot ZUŠ*. Některé stěžejní informace k tvorbě v průběhu přestaly platit, měnily se podmínky za pochodu a celý přístup se velice změnil, od nadšení a absolutního nasazení až po nezájem.

Zahájení výuky podle ŠVP⁴⁸

V současné době se dokument dopracovává a bude připraven k výuce od 1. září 2012.

Interpretace výsledků

Ze získaných výsledků vyplývá, že všechny sledované základní umělecké školy pracovaly na tvorbě svého školního vzdělávacího programu velice intenzivně a v rámci možností s maximálním nasazením. Jako problém se ukázaly ideály, s kterými do tohoto projektu bylo vstupováno a střet s realitou, prozření v rámci samotné tvorby. Hlavní problémem pilotních škol byla neustálá modifikace hlavního dokumentu RVP ZUV, z kterého tvorba vychází. Vzhledem k těmto skutečnostem se musely již hotové dokumenty neustále přepisovat, předělávat a kritéria, podle kterých bylo závazné se řídit, se také měnila tzv. za pochodu. Takový postup vedl k tomu, že nadšení pro tvorbu dokumentu postupně ochládalo, jedna škola zcela od projektu odstoupila a následně tato v podstatě frustrace přinesla problémy na jednotlivých školách, které se projeví až nechutí pedagogů na dokumentu pracovat.

⁴⁸ Dokument není v tuto chvíli dopracován.

Pouze jedna ze sledovaných základních uměleckých škol začala svůj dokument pilotovat již v termínu od 1. září 2011 a i tato škola bude pro příští školní rok svůj dokument upravovat.

Odpovědi na otázky

Na základě provedeného výzkumu kvalitativní výzkumnou strategií a s ní souvisejícím participačním pozorováním jsem došla k výše interpretovaným výsledkům výzkumu a na jejich základě k odpovědím na výzkumné otázky, které jsem v průběhu výzkumu mírně modifikovala:

1. Analyzují sledované ZUŠ prostředí, ve kterém fungují?

Ano, všechny tři školy, zařazené do empirické části této práce, aktivně analyzují své prostředí a snaží se získat informace o svých silných stránkách, slabých stránkách, příležitostech a hrozbách. Všechny tři přistoupily k analýze svého prostředí velice aktivně ještě před zahájením samotné tvorby ŠVP.

2. Pracují aktivně se získanými poznatky, chtějí postavit svoji úspěšnost na svých silných stránkách a příležitostech při snaze o maximální eliminaci slabých stránek a hrozeb?

Ano, všechny sledované ZUŠ stavějí svoji budoucí úspěšnost na svých silných stránkách a příležitostech při snaze o maximální eliminaci slabých stránek a hrozeb. A z toho vychází i jejich školní vzdělávací program.

3. Zapojili se do tvorby aktivně všichni učitelé jednotlivých škol?

Tady shodně musím uvést, že tato myšlenka se nepovedla. Přestože základní myšlenkou tvorby je týmová práce, ani na jedné škole se nepodařilo zapojit do tvorby všechny pedagogy. Někteří učitelé nebyli ochotni z důvodu vlastní individuality a neschopnosti se domluvit s kýmkoli, na čemkoli. Někteří, především starší učitelé, neviděli v reformě žádný přínos a smysl.

4. Jaký motivační faktor zvolilo vedení jednotlivých škol, aby se učitelé podíleli na tvorbě?

Participačním pozorováním jsem zjistila, že všichni bez rozdílu jako motivační faktor pro práci na tvorbě zvolili finanční odměnu. Problém je v tom, že vzhledem k financování škol odměny nemohly být tak velké, aby i zaryté odpůrce k práci přinutily. Takže nemohu říct, že by tento faktor fungoval. Ti, kdo opravdu chtěli pracovat na dokumentu, to dělali s čistým nasazením a zapálením pro věc, nikoli pro finanční odměnu.

5. Shoduje se tvorba jednotlivých ŠVP s doporučeným postupem v Manuálu tvorby?

Ne. Každá škola zvolila svůj vlastní postup tak, aby ji pro tvorbu co nejvíce vyhovoval. K *Manuálu* se všichni vyjadřují dost kriticky. Ten byl vytvořen právě jako univerzální návod dle poznatků z tvorby jednotlivých škol.

6. Objevily se při tvorbě shodné či podobné obtíže?

Ano. Hlavní obtíže byly s týmovou prací pedagogického sboru a pak společná byla rovněž nespokojenost s přístupem hlavního koordinačního týmu garantů projektu *Pilot ZUŠ*.

7 Diskuse

Na počátku empirické části této bakalářské práce byly vytyčeny tři hypotézy:

H1

Sledované základní umělecké školy zvolily stejný postup při tvorbě svého ŠVP.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že každá ze sledovaných základních uměleckých škol přistoupila k průběhu tvorby odlišně. Průběh práce na dokumentu byl volen spíše intuitivně a odrážel aktuální situaci v pedagogickém sboru a úrovni zpracování RVP ZUV.

Hypotéza H1 nebyla potvrzena.

H2

Sledované ZUŠ aktivně zanalyzovaly své prostředí tak, aby získaly poznatky o svých silných stránkách, slabých stránkách, příležitostech a hrozbách.

Z výsledku výzkumu vyplývá, že opravdu všechny tři sledované základní umělecké školy si byly vědomy důležitosti analýzy prostředí, ve kterém fungují. A tak na počátku tvorby všechny tři přistoupily k aktivní analýze svého prostředí, kdy dotazníkovou metodou zjišťovaly pohled na svou školu zvenčí, tak aby mohly analyzovat všechny parametry SWOT analýzy. Na výsledcích takto provedeného výzkumu potom začaly stavět svůj dokument tak, aby nabízel v silně konkurenčním prostředí co možná nejzajímavější vzdělávací nabídku.

Hypotéza H2 byla potvrzena.

H3

Sledované ZUŠ dospěly ke stejným problémům v rámci tvorby ŠVP.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že skutečně ve všech třech sledovaných školách se objevily stejné problémy související s tvorbou ŠVP. Jednalo se hlavně o problémy spojené s pedagogickými sbory, kdy se jednotlivci nebyli ochotni na tvorbě podílet nebo sledovali své separátní cíle a nebyli schopni komunikace, tak aby se došlo ke konsensu.

Hypotéza H3 byla potvrzena.

Závěr

Bakalářská práce se zabývala tématem procesu tvorby školních vzdělávacích programů na pilotních základních uměleckých školách.

Ve své první části se zabývala mapováním vývoje hudební školství v Čechách, na Moravě a posléze v Československu, včetně jeho reformy až po reformu poslední – tvorbu vlastních školních vzdělávacích programů ZUŠ dle RVP ZUV.

Ve druhé části se práce zabývala sestavením kvalitativní studie z analýzy výzkumem shromážděných dat.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, zda pilotní ZUŠ v rámci jednoho kraje za srovnatelných podmínek zvolily stejné metody postupu při tvorbě ŠVP. Zda vycházely při tvorbě ze svých silných stránek a příležitostí při snaze eliminovat svoje slabé stránky a hrozby. A zároveň je cílem této práce zjistit společné problémy, které tvorba přinesla.

Pro empirickou část této práce byly vybrány tři základní umělecké školy Ústeckého kraje, které se aktivně zapojily do projektu *Pilot ZUŠ* a staly se pilotními školami tvorby vlastních ŠVP dle RVP ZUV, a to ZUŠ Louny, ZUŠ E. Randové a ZUŠ K. Slavického Kadaň.

Výzkumem, kdy hlavní výzkumnou metodou byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie a s ní související participační (zúčastněné) pozorování, bylo shromážděno velké množství dat. Ta byla utříděna a kategorizována a byla z nich sestavena kvalitativní studie. Z jejích závěrů vyplývá, že sledované základní umělecké školy nezvolily stejný postup při tvorbě svých školních vzdělávacích programů. Předpokladem totiž bylo, že *Manuál tvorby*, který sestavil hlavní tým garantů *Pilotu ZUŠ* a projektu podpora pilotu ZUŠ, byl sestaven právě z poznatků tvorby pilotních škol. Ovšem v našem případě se toto nepotvrdilo, protože postup a přístup každé školy ke tvorbě svého školního vzdělávacího programu byl jedinečný a přizpůsobený přímo aktuálním podmínkám škol. Naopak výzkum potvrdil, že školy aktivně pracují s analýzami svého prostředí a aktivně s nimi pracují.

Na výsledcích takto zanalyzovaných dat pak staví svoji konkurenční výhodu a tvoří své školní vzdělávací programy. Stejně tak výzkum potvrdil, že tvorba na všech sledovaných školách vykazuje stejné problémy a že ten, kdo nechce pracovat, k tomu nebude přinucen žádným motivačním faktorem.

Dovolila bych si říci jednu osobní poznámkou. Z mého pozorování vyplývá, že pedagog, který pracoval na dokumentu i přes všechna úskalí, je právě ten nadšený pedagog, pro které je tato reforma určena. Na druhou stranu z pilotáže ŠVP vyplynulo, že ten kdo se na tvorbě nepodílel aktivně, má s jeho aplikací do života školy velké problémy a unikají mu důležité souvislosti.

Závěrem bych chtěla říci, že práce na výzkumu pro tuto bakalářskou práci mě obohatila o spoustu nových poznatků, co se tvorby týče a nejen jí. Též jsem poznala nové poměry mezilidských vztahů, ješitnosti pedagogů i nesmírné obětavosti pro společnou věc. Na úplný závěr bych chtěla říci, že podle mě v této problematice platí jedno staré přísloví. „Kdo nehoří, nezapálí.“

Seznam použitých zkratk

AMU - Akademie múzických umění

ČSÚ - Český statistický úřad

DAMU, FAMU, HAMU - divadelní, filmová a hudební fakulta AMU

ESF - Evropský sociální fond

HO, VO, TO, LDO - hudební, výtvarný, taneční a literárně-dramatický obor

JAMU - Janáčkova akademie múzických umění

KPS - Krajské pedagogické sbory

MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NPV - Národní program vzdělávání

RVP - Rámcově vzdělávací program

RVP ZUV - Rámcově vzdělávací program základního uměleckého vzdělávání

SWOT analýza - metoda spojená s určitým projektem, jejíž pomocí je možno identifikovat silné (ang: **Strengths**) a slabé stránky (ang: **Weaknesses**), příležitosti (ang: **Opportunities**) a hrozby(ang: **Threats**)

ŠVP - školní vzdělávací program

UNESCO - ISME - Mezinárodní společnost pro hudební výchovu

VÚP - Výzkumný ústav pedagogický

VVS - Výchovně vzdělávací strategie

ZUŠ - Základní umělecká škola

Seznam literatury

Použitá literatura

- GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno : PAIDO, 1996.
- GREGOR, V., SEDLICKÝ, T. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2. vyd. Praha : Comenium Musicum, 1990.
- HURNÍK, I. a EBEN, P. *Česká Orffova škola*. Praha - Bratislava: Editio Supraphon, 1969.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum-základní metody a aplikace*. Praha : Portál, 2005.
- JŮVA, V. *Estetická výchova: vývoj - pojetí - perspektivy*. Brno : Paido, 1995.
- POLEDŇÁK, I. a BUDÍK, J. *Hudba-škola-zítřek: Projekt modernizace pojetí a osnov hudební výchovy na ZDŠ*. 1. vyd. Praha: Supraphon, rozmn., 1969.
- ZENKL, L. *Úvodní kapitoly ke studiu hudební výchova*. 1. vyd. Ostrava : Pedagogická fakulta Ostrava, 1983.

Další literatura

- Zákon MŠMT

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. Praha : Ministerstvo vnitra, 2004.

[cit. 13. března 2012]. Dostupné v PDF z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

- RVP ZUV

Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním uměleckém vzdělávání [online]. 1. vyd. Praha : Výzkumný ústav pedagogický, 2010 [cit. 18. června 2012].

Dostupné v PDF z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/02/Manual_SVP-ZUV.pdf

Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání [online]. 1. vyd.

Praha : Výzkumný ústav pedagogický, 2010 [cit. 18. června 2012]. Dostupné v PDF z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/PRM_RVPZUV_NAWEB.pdf

- Akademické práce

ARNOŠTOVÁ, P. *Hudební výchova na základních školách městského, příměstského a venkovského typu* [online]. Brno, 2011. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce doc. Mgr. Ivo Bartoš.

Dostupné v PDF z: http://is.muni.cz/th/322055/pedf_b/Bakalarska_prace.pdf

HOFMANN, D. *Tvorba ŠVP základní umělecké školy pro zrakově postižené* [online]. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Helena Vaďurová, PhD.
Dostupné v PDF z: http://is.muni.cz/th/64341/pedf_m/Mgr_Diplomka_flash.pdf

KOPČILOVÁ, Hana. *Základní umělecká škola Viléma Petrželky v Ostravě*. Brno, 2006 [cit. 31. března 2012]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce doc. Mgr. Vladimír Richter.
Dostupné v PDF z: http://is.muni.cz/th/104910/pedf_b/BK-text-H.Kopcilova.pdf

PEJCHA, J. *Komparace systémů hudebního vzdělávání v České republice a Velké Británii* [online]. Brno, 2010 [cit. 02. května 2012]. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav hudební vědy. Management v kultuře. Vedoucí práce doc. PhDr. Lubomír Spurný, PhD.
Dostupné v PDF z: http://is.muni.cz/th/178595/ff_m/Diplomova_prace.pdf

ŠEBA, M. *Aplikace marketingové komunikace v základním uměleckém školství* [online]. Brno, 2010 [cit. 02. května 2012]. Diplomová magisterská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav hudební vědy. Management v kultuře. Vedoucí práce Mgr. Viktor Pantůček.
Dostupné v PDF z: http://is.muni.cz/th/329442/ff_m/DP_MichalSeba.pdf

- Odkazy na webové stránky:

Akademie múzických umění v Praze [online]. Praha, © 2007-2012. Poslední změna 25. května 2012 [cit. 25. května 2012]. Dostupné z: <http://www.hamu.cz/>

Český hudební slovník [online]. Brno, © 2012. Poslední změna 03. dubna 2012 [cit. 03. dubna 2012]. Dostupné z: <http://www.ceskyhudebnislovník.cz>

Český statistický úřad [online]. Praha, © Český statistický úřad 2012. Poslední změna 28. března 2012 [cit. 3. dubna 2012]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>

Janáčkova akademie múzických umění v Brně [online]. Praha, © 2012. Poslední změna 25. května 2012 [cit. 25. května 2012]. Dostupné z: <http://www.jamu.cz/>

Konzervatoř Brno [online]. Brno, © 2012. Poslední změna 03. května 2012 [cit. 03. května 2012]. Dostupné z: <http://www.konzervatorbrno.eu/>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. Praha, © MŠMT 2006-2012. Poslední změna 15. května 2012 [cit. 15. května 2012].
Dostupné z: <http://www.msmt.cz/>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Rejstřík škol [online]. Praha, © 2012. Poslední změna 15. května 2012 [cit. 15. května 2012].
Dostupné z: <http://rejskol.msmt.cz/>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Výběr z adresáře VŠ, přímo řízených organizací MŠMT a orgánů státní správy a samosprávy* [online]. Praha, © DSIA ÚIV 2010, MŠMT 2012. Poslední změna 15. května 2012 [cit. 15. května 2012].

Dostupné z: <http://stistko.uiv.cz/proavs/provsass.asp>

Národní ústav pro vzdělávání. *Metodický portál RVP* [online]. Praha, © 2012. Poslední změna 15. května 2012 [cit. 15. května 2012]. Dostupné z: www.rvp.cz

Pražská konzervatoř [online]. Praha, © 2009-2010 4MAXi®. Poslední změna 03. května 2012 [cit. 03. května 2012].

Dostupné z: <http://www.prgcons.cz/zakladniinformace>

Ústav pro informace ve vzdělávání [online]. Praha, © 2011. Poslední změna

31. prosince 2011 [cit. 25. dubna 2012]. Dostupné z: <http://www.uiv.cz/>

- Dokumenty online

Analýza neprofesionálních uměleckých aktivit za období 1998 – 2004. In: culturenet.cz [online]. Praha, © 2012 Institut umění - Divadelní ústav [cit. 24. dubna 2012].

Dostupné v DOC z: www.culturenet.cz/res/data/000055.doc

Dlouhodobý záměr vzdělávání rozvoje vzdělávací soustavy v Ústeckém kraji 2012/2016.

In: kr-ustecky.cz [online]. Ústí nad Labem, © 2012 [cit. 18. června 2012]. Dostupné v PDF z: http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1537099&query=dlouhodob%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br&p1=84858

Základní charakteristiky vývoje českého vzdělávacího systému mezi lety 1989–2009.

In: info.edu.cz [online]. Praha, © 2010-2011 ÚIV [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné v PDF z: info.edu.cz/en/system/files/CVS_1989_2009.pdf

Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989. In: msmt.cz [online]. Praha, 2010

[cit. 25. května 2012]. Dostupné v DOC z: <http://www.msmt.cz/file/10376/>

Školní vzdělávací program LOUTNA. In: zuslouny.cz [online]. Louny, © 2012

[cit. 18. června 2012]. Dostupné v PDF z:

<http://www.zuslouny.cz/index.php/docs/category/8-svp>

Školní vzdělávací program HLEDÁNÍ. In: zuserandove.cz [online]. Ústí nad Labem,

© ZUŠ E. Randové [cit. 18. června 2012]. Dostupné v PDF z:

<http://www.zuserandove.cz/SVP/SVP-ZUS-E-RANDOVE.pdf>

Přílohy

Příloha I. - SWOT analýza ZUŠ Louny

Silné stránky

- Výborná spolupráce školy se zřizovatelem. Podpora činnosti školy zřizovatelem.
- Tradice.
- Vzrůstající počet žáků a široká spádová oblast školy.
- Výuka TO, HO, VO a LDO.
- Aktivní spolupráce ZUŠ s mateřskými a základními školami ve městě, pro něž zřizuje samostatné výukové projekty.
- Spolupráce se ZUŠ Ústí nad Labem, Kadaň, Mimoň, Bílina a Postoloprty.
- Rozsáhlá aktivní umělecká činnost školy.
- Rozsáhlé věkové spektrum vyučovaných žáků.
- Speciální výuka pro děti předškolního věku.
- Zahraniční kontakty a úzká spolupráce.
- Zavádění nových předmětů a oborů do výuky.
- Spolupráce s konzervatoří.
- Spolupráce s Vrchlického divadlem a Loutkovým divadlem.
- Kvalitní, kvalifikovaný pedagogický sbor s vlastními uměleckými aktivitami.
- Navýšení kapacity.
- Široké spektrum souborové činnosti. Na škole působí v hudebním oboru Dechový orchestr, jazzový orchestr Akcent, X-tet dřevěných dechových nástrojů, Pozounový kvintet, flétnové soubory Collegium Flautini, Pikolíčci a Flautini Piccoli, pěvecké sbory Pastelka, Notičky a Skřivánci. V literárně dramatickém oboru působí tři soubory a další dva v předmětu historický šerm. V tanečním oboru působí soubory Jasmínky, Sněženky, Jahůdky, Trinity, Arabely ad.
- Výborné výsledky v soutěžích vyhlášených MŠMT, dalších soutěžích a přehlídkách na regionální, celorepublikové i mezinárodní úrovni.
- Účast na festivalech i s mezinárodním obsazením.
- Mezioborová a mezipředmětová spolupráce.
- Organizace celorepublikových i mezinárodních festivalů: Hrajeme s Orffem, Dokud se zpívá.

- Financování školy ze sponzorských darů, projektů, grantů apod.
- Další vzdělávání pedagogických pracovníků a sledování vývojových trendů všech oborů a jejich zavádění do výuky.
- Zapojení školy do programu partnerských škol RVP ZUV.
- Propagace ZUŠ – vlastní internetové stránky, propagace činnosti školy v regionálním i celorepublikovém tisku, vydávání vlastních novin s názvem Občasník, měsíční plakáty mapující činnost školy, vydávání kalendáře, vlastní logo, propagační materiály souborů, omalovánky a upomínkové předměty s logem školy.
- Vybudování multimediální učebny a postupná vybavenost počítačovou technikou všech učeben.
- Zrekonstruované prostředí školy přímo pro potřeby ZUŠ.
- Aktivní spolupráce s rodiči.

Slabé stránky

- Vysoké finanční náklady – drahý provoz.
- Nedostatečná vybavenost kvalitními nástroji – nejtíživější situace v klavírním oddělení.
- Neexistence učebních osnov pro některé vzdělávací předměty.
- Nevyhovující koncertní sál.
- Zastaralé, nevyhovující stávající osnovy.
- Silné konkurenční prostředí.
- Absence vyhovujících zkušeben pro Dechový orchestr, jazzový orchestr a flétnové soubory.
- Absence vlastních výstavních prostor.

Příležitosti

- Rozšíření čtyř oborů školy o pátý obor – Multimediální tvorba.
- Zpracování vlastního školního vzdělávacího programu podle materiálu RVP ZUV.
- Spolupráce s rodiči a dospělými žáky v rámci evaluace školy.
- Možnost profilace.
- Spolupráce s partnerskými zahraničními školami.
- Spolupráce s dalšími institucemi ve městě – Městská knihovna, Okresní archív apod.
- Otevření nových vzdělávacích předmětů pro nové cílové skupiny žáků.

Hrozby

- Zastaralé a nevyhovující osnovy.
- Mimoškolní činnost základních škol, které nabízejí některé shodné aktivity se vzdělávacím programem ZUŠ.
- Financování základních uměleckých škol.
- Konkurenční prostředí na malém městě. Ve městě působí pěvecký sbor Kvítek s letitou tradicí, velká Taneční škola Luna, E. F. klub, který kopíruje vzdělávací program ZUŠ a Soukromá hudební škola manželů Kleinových.
- Demografický pokles počtu obyvatel města.
- Absence vlastních výstavních prostor a komorního sálu pro vystoupení.

Příloha II. - SWOT analýza ZUŠ Evy Randové v Ústí nad Labem

Silné stránky

- Stoupající zájem veřejnosti o výuku ve škole. Stoupající počet žáků.
- Na škole působí žákovský orchestr Muzikus, který se těší regionálnímu i celorepublikovému věhlasu. Doprovází osobnosti české pěvecké scény a koncertuje jak v rámci regionu, tak v rámci republiky.
- Žákovský orchestr Junior band, dětský pěvecký sbor Sboreček, který se rovněž těší velmi dobrému jménu a sklízí řadu úspěchů.
- Pořádání uznávané mezinárodní prestižní klavírní soutěže Virtuosi per musica di pianoforte.
- Mladý výkonný pedagogický sbor.
- Spolupráce s konzervatoří v Teplicích.
- Spolupráce s fakultami UJEP.
- Spolupráce s MŠ, ZŠ, SŠ Ústecka.
- Široká spolupráce se ZUŠ Ústeckého kraje.
- Moderní, kvalitní vybavení školy.
- Sponzoři.
- Velké množství akcí, které škola pořádá pro rodičovskou i širokou veřejnost.
- Spolupráce s PC (pedagogickým centrem).
- Mediální spolupráce s deníky Ústecka, Českým rozhlasem UL, regionální televizí.
- Mezinárodní spolupráce s Polskem a Německem.
- Působení učitelů školy v Ústřední umělecké radě.

Slabé stránky

- Problémová výuka hudební nauky.
- Špatná komunikace v rámci pedagogického sboru.
- Neexistence učebních osnov a plánů pro některé realizované vzdělávací předměty.
- Výuka ve dvou budovách.
- Silné konkurenční prostředí.
- Vysoký podíl cizinců v rámci pedagogického sboru.

Příležitosti

- Rozvoj spolupráce a navazování nových kontaktů s dalšími základními uměleckými školami i na mimoregionální úrovni. Využití zapojení do programu partnerských škol v rámci pilotáže tvorby RVP ZUV.
- Rozvoj zahraniční spolupráce.
- Rozvoj mezipředmětové a mezioborové spolupráce.
- Maximální podpora činnosti a rozvoji orchestrů Muzikus a Junior band. Interpretací úroveň orchestrů je dlouhodobě na velmi vysoké úrovni. Jeho pověst v rámci regionu je na školní orchestr nadstandardní, tomu odpovídá i tradičně bohatá koncertní činnost. Je potřeba vytvořit budoucnost tohoto orchestru, jeho směřování.
- Větší podpora nehudebních oborů.

Hrozby

- Tunelování vzdělávacího programu školy mimoškolními aktivitami základních škol.
- Demografický pokles počtu obyvatel ve městě.
- Financování základních uměleckých škol.
- Velké konkurenční prostředí, ve městě působí celkem 5 ZUŠ.
- Neúspěch reformy základního uměleckého školství jako celku a v konečném důsledku zánik základních uměleckých škol nebo jejich transformace na soukromé subjekty.

Příloha III. - SWOT analýza ZUŠ Kadaň

Silné stránky

- Vysoký zájem veřejnosti o výuku ve škole.
- Žákovský taneční orchestr, dětský pěvecký sbor Klubíčko a Flavilla.
- Pořádání festivalu dechových, tanečních a jazzových orchestrů, klavírní soutěže ve čtyřruční a komorní hře.
- Pedagogický sbor.
- Celoškolní mezioborové projekty Toulky uměleckou historií.
- Spolupráce s MŠ, ZŠ, SŠ Ústecka.
- Široká spolupráce se základními uměleckými školami Ústeckého kraje.
- Vydávání školního časopisu Talentum.
- Sponzoři.
- Velké množství akcí, které škola pořádá pro rodičovskou i širokou veřejnost.
- Podpora zřizovatele a účast školy na jeho akcích.
- Mezinárodní spolupráce s Belgií a Německem.

Slabé stránky

- Absence výuky LDO.
- Špatná komunikace v rámci pedagogického sboru.
- Neexistence učebních osnov a plánů pro některé realizované vzdělávací předměty.
- Silné konkurenční prostředí.
- Vysoký podíl pedagogů na částečný úvazek.

Příležitosti

- Rozvoj spolupráce a navazování nových kontaktů s dalšími základními uměleckými školami i na mimoregionální úrovni. Využití zapojení do programu partnerských škol v rámci pilotáže tvorby RVP ZUV.
- Rozvoj zahraniční spolupráce.
- Rozvoj mezipředmětové a mezioborové spolupráce.
- Větší podpora nehudebních oborů. Otevření LDO.
- Maximální podpora souborové hře.

Hrozby

- Tunelování vzdělávacího programu školy mimoškolními aktivitami základních škol.
- Demografický pokles počtu obyvatel ve městě.
- Financování základních uměleckých škol.